

HÂKİM VE SAVCILARIN DİSİPLİN SORUŞTURMASI, HUKUKİ DİNLENİLME VE SAVUNMA HAKKI

*Judges and Prosecutors Right to Disciplinary Investigation,
Legal Hearing and Defence*

Dr. Cem Alper AKDOĐAN*

ÖZET

Yargı mensuplarının yargısal faaliyetlerinin disiplin soruşturmasına konu edilmesi yargı bağımsızlığına ve hakimlik teminatına aykırı uygulamalardır. Yargı mensupları tarafından usulsüz yargı kararları verilmesi durumunda hukuki yollara başvurulmalıdır. Disiplin hükümlerine aykırı fiil veya işlem yapan hâkim ve savcılar hakkında disiplin soruşturması yapılmalıdır. Hizmet yükümlülüğünün yerine getirilmesi ve keyfi tutum ve davranışların önlenmesi için belirli bir usul çerçevesinde yürütölen bu soruşturmada, disiplin suçunun işlenmesine yönelik fiilin detayları ve ilgili kişilerin sorumluluk durumları belirtilmelidir. Disiplin işlemi idari bir işlem olup soruşturmanın açılmasından kararın ilgililere tebliğine kadar olan süreci kapsamaktadır. Usulsüz idari işlemlerinden dolayı hakkında disiplin soruşturması açılan hâkim ve savcıların adil yargılanma hakkı çerçevesinde hukuki dinlenilme ve savunma hakkına riayet edilmelidir. Savunma hakkının uygulanmasında yargı mensubunun hakkındaki itham ve iddialar konu-

* Sorumlu Yazar: Cem Alper AKDOĐAN Hakimler ve Savcılar Kurulu Müfettişi, e-mail: cem.alper.akdogan@hsk.gov.tr, ORCID: 0000-0002-0947-1066.

Makale Geliő Tarihi: 05.11.2024

Makale Kabul Tarihi: 19.03.2025

⇒ **Atıf Őekli:** Cem Alper Akdođan “Hâkim ve Savcıların Disiplin Soruşturması, Hukuki Dinlenilme ve Savunma Hakkı”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakölteesi Dergisi, 20/2 (2025):1107-1165

⇒ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

sunda zamanında ve eksiksiz bilgilendirilmesi, dosyaya erişim hakkının kısıtlanması, savunmasını hazırlamak için yeterli süre ve imkânın verilmesi, çelişmeli bir yargılamanın gereklerine uygun hareket edilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hâkim, savcı, yargısal faaliyet, idari faaliyet, disiplin soruşturması, hukuki dinlenilme ve savunma hakkı

ABSTRACT

Disciplinary investigations should be conducted against judges and prosecutors who commit acts or transactions contrary to the disciplinary provisions. In this investigation, which is carried out within the frame-work of a certain procedure in order to fulfil the service obligation and prevent arbitrary attitudes and behaviours, the details of the act for the commission of the disciplinary offense and the responsibility status of the relevant persons should be specified. The disciplinary procedure is an administrative procedure and covers the process from the opening of the investigation to the notification of the decision to the relevant parties. The right of judges and prosecutors who are subject to disciplinary proceedings for irregular administrative actions to be heard and defended within the framework of the right to a fair trial should be respected. In the implementation of the right of defense, it is necessary to inform the member of the judiciary about the accusations and allegations against him in a timely and complete manner, to restrict his right to access the file, to give him sufficient time and opportunity to prepare his defense, and to act in accordance with the requirements of a conflicting trial.

Key Words: Judge, prosecutor, judicial activity, administrative activity, disciplinary investigation, suitable to be heard and defend

EXTENDED ARSTRACT

Judiciary members must perform their duties within principles such as impartiality, reliability, honesty, and equality. In case of violation of these principles, members of the judiciary should be investigated with appropriate procedures, and sanctions should be applied when necessary. Subjecting the judicial activities of judiciary members to disciplinary investigation is contrary to the independence of the judiciary and the guarantee of judgeship. Legal remedies should be applied in case of irregular judicial decisions made by judiciary members.

First, a disciplinary investigation should be conducted against judges and prosecutors who commit acts or transactions contrary to the disciplinary provisions. In this investigation, which is carried out within the framework of a specific procedure to fulfill the service requirement and prevent arbitrary attitudes and behaviours, the details of the act for the commission of the disciplinary offence and the responsibility status of the relevant persons should be specified. The disciplinary procedure is an administrative procedure and covers the process from the opening of the investigation to the notification of the decision to the relevant persons.

The provisions of the Civil Servants Law No. 657 regulate disciplinary penalties for public officials. However, the provisions relating to civil servants can only be applied to judges and prosecutors if they are expressly stipulated. In this context, the relevant provisions of Law No. 2802 on Judges and Prosecutors regarding disciplinary offences and penalties for judges and prosecutors are applied. Suppose the situations and actions of judges and prosecutors, not by their titles and duties, are detected. In that case, disciplinary penalties such as warning, dismissal, reprimand, suspension of grade progression, suspension of promotion, relocation, or dismissal from the profession may be applied by the Council of Judges and Prosecutors depending on the nature and severity of the situation. It is not possible to narrow or expand the disciplinary penalties listed against judges and prosecutors by analogy.

In administrative disciplinary law, some ethical principles are applied within the framework of procedural rules to protect the rights and freedoms of individuals in the trial process and the application of criminal sanctions. Some of these principles are listed as the principle of the right of defence, the principle of legality, the principle of punishment according to the gravity of the act, the principle of single punishment for a single act, the principle of confidentiality, the prohibition of the law against the past, the principle of justification, the principle of applying favourable provisions, and the principle of benefiting the accused from the doubt. In addition, the principle of adversarial proceedings is one of the essential elements of the right to a fair trial. It requires the parties to be given the right to obtain information about the case and, thus, the active participation of the parties in the entire trial. Otherwise, failure to inform the parties during the trial process, not to be heard, and not to be allowed to evaluate the evidence means violating the right to a fair trial.

Within the scope of disciplinary investigations and trial procedures against judges and prosecutors, legal principles should be taken into account along with the principles specified in the Constitution, laws and international documents. Especially in disciplinary investigations of judges and prosecutors, it is essential for the Council of Judges and Prosecutors to conduct a fair investigation process and to be independent and impartial. According to the provisions of the relevant Law and the Convention, everyone who is a party to the case and involved in the proceedings has the right to be heard. Within the framework of the right to be heard, which is one of the essential elements of a fair trial, there is the right to receive information and express opinions, the right to inform the person about the proceedings, the right to explanation and proof, the court's reasoning in the light of evidence and explanations, and the concrete and apparent justification of the court's decisions. The right to be heard is the right to claim, defend, and express oneself in court. Within the scope of a fair investigation, the rights of judges and prosecutors subject to disciplinary proceedings to be heard and defend themselves should be protected. In the implementation of the right of defence, the member of the judiciary must be informed about the accusations and allegations against him in a timely and complete manner, his right of access to the file should not be restricted, and he should be given sufficient time and opportunity to prepare his defence. The requirements of a conflicting trial should be followed. These rights, which are within the scope of a fair trial in disciplinary investigations, are specified in the provisions of Law No. 2802 on Judges and Prosecutors in domestic law and the requirements of the European Convention on Human Rights in international law and are especially emphasised in the decisions of the European Court of Human Rights.

It is necessary to pay attention to the principles of complying with the obligation of disclosure during the trial process of judges and prosecutors against whom disciplinary proceedings are being carried out and avoiding prohibited interrogation and expression methods. The obligation to inform means that the judge or prosecutor under investigation is informed about the incident related to the investigation and the evidence, information and documents related to this incident to be the basis for the defence to be made during the disciplinary investigation process. In this context, practices include informing the judge or prosecutor about the accused crime or event, collecting concrete evidence, representing the person concerned with a lawyer, notifying the right to remain silent, and using technical facilities in testimony

and interrogation procedures. In this context, informing the person concerned about the accusation is obligatory with the initiation of disciplinary investigations. However, in disciplinary proceedings, the rules of law should be followed while taking the defence of the judge or prosecutor against whom a disciplinary investigation has been initiated, and special attention should be paid to avoiding prohibited interrogation and expression methods while taking the defence. The Code of Criminal Procedure No. 5271 provisions, which specify the prohibited procedures in taking statements and interrogations, are also valid in disciplinary proceedings.

GİRİŞ

Hukuk devletinin en temel ilkelerinden biri yargının herhangi bir etki altında kalmadan güvenli bir şekilde işleyişinin sağlanmasıdır. Bu bağlamda yargı mensuplarının görevlerini tarafsızlık, güvenilirlik, dürüstlük, eşitlik gibi ilkeler çerçevesinde yapmaları gerekmektedir. Bu ilkelerin ihlalinde ise yargı mensupları uygun usuller ile soruşturulmalı ve gerektiğinde yaptırım uygulanmalıdır.¹

Disiplin hükümlerine aykırı fiil veya işlem gerçekleştiren hâkim ve savcılar hakkında öncelikle disiplin soruşturması yapılması gerekir. Hizmet gereğinin yerine getirilmesi, keyfi tutum ve davranışların önlenmesi amacıyla belirli bir usul çerçevesinde yapılan bu soruşturmada disiplin suçunun işlenmesine yönelik fiilin ayrıntıları ve ilgili şahısların sorumluluk durumları belirlenir. Disiplin usulü idari bir süreç olup soruşturmanın açılmasından kararın ilgili kişilere tebliğ edilmesine kadar olan süreci kapsamaktadır.²

Kamu görevlilerinin nitelikleri ve görevleri ile birlikte disiplin cezaları 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK) hükümlerinde düzenlenmiştir. Disiplin cezaları ile ilgili hükümler DMK m. 124 ila m. 136'da düzenlenmiş olup memurlarla ilgili hükümlerin açık bir şekilde öngörülmediği takdirde hâkim ve savcılar hakkında uygulanması

---

¹ Sibel İnceoğlu, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2013), 4.

² Kemal Gözler, *İdare Hukuku Cilt I-II*, (Bursa: Ekin Yayınları, 2009c), 771; Hayrettin Çiçek, "Devlet Memurları Hakkında Disiplin Soruşturması: Türkiye Uygulaması", (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2011), 69.

mümkün değildir.³ Bu bağlamda hâkim ve savcılarının disiplin suçu ve cezaları ile ilgili 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu (HSK) m. 62 ile m. 76 hükümleri uygulanır. HSK m. 62/1 hükmü gereğince hâkim ve savcılarının sıfat ve görevlerine uygun olmayan hal ve hareketleri tespit edildiği takdirde durumun niteliği ve ağırlık derecesine göre Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından uyarma, aylıktan kesme, kınama, kademe ilerlemesini durdurma, derece yükselmesini durdurma, yer değiştirme, meslekten çıkarma disiplin cezaları uygulanabilir.⁴ Hâkim ve savcılar hakkında tahdidi şekilde sayılan disiplin cezalarının kıyas yoluyla daraltılması veya genişletilmesi söz konusu olmaz.

Hakimlik ve savcılık mesleği ile ilgili disiplin soruşturmasının açılması Anayasa m. 140/3'te belirtilen hükümde "*Hakim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir*" şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca Anayasa m.139 ve m.140'da hâkim ve savcılar için özel soruşturma usulü hüküm altına alınmıştır. Hâkim ve savcılar açısından belirli güvenceler içeren çeşitli Kanun maddelerinde özel disiplin ve soruşturma usulleri belirlenmiştir.⁵

³ Metin Günay, *İdare Hukuku*, (Ankara: İmaj Yayıncılık, 2011), 237-238; Hüsnü Aldemir, "Hakimlerin ve Savcılarının Disiplin Sorumluluğu", *Terazi Hukuk Dergisi*, 8/78 (2013): 64; Ali D. Ulusoy, *İdari Yaptırımlar*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), 158-160.

⁴ Aldemir, *Disiplin Sorumluluğu*, 65-66.

⁵ Anayasa m.139: *Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınmaz. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır*"; Anayasa m.140: *"Hakimler ve savcılar adli ve idari yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür. Hakimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre gö-*

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda hakimler ve savcılar hakkında uygulanacak disiplin ile ilgili düzenlemeler 62. ve devamındaki maddelerde yer almaktadır. Özellikle "Disiplin Cezaları" başlıklı 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu m.62'de; Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından sıfat ve görevlerinin gereklerine uymayan hal ve hareketlerinin olduğu belirlenen hâkim ve savcılara, durum veya eylemin niteliği ve ağırlık derecesine göre uygun disiplin cezalarının verileceği düzenlenmiştir.⁶

Ancak uygulamada hâkim ve savcıların disiplin suç ve cezaları kanunilik ve belirlilik ilkeleri çerçevesinde değerlendirildiğinde 2802 sayılı Kanun'un bazı maddelerinin geniş ve amaca aykırı yorumlandığı, özellikle hâkim ve savcıların yargısal faaliyetlerinin disiplin soruş-

rev ifa ederler. Hakim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir. Hakimler ve savcılar altmış beş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askeri hakimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir. Hakimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, Resmî ve özel hiçbir görev alamazlar. Hakimler ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanlar, hakimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler. Bunlar, hakimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hakimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar; Cengiz Topel Çiftçioğlu, "2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa Göre Hâkim ve Savcılarının Disiplin Soruşturmaları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13/1 (2011):134-135.

- ⁶ 2802 Hâkimler ve Savcılar Kanunu m.62: *Hâkim ve savcılara; sıfat ve görevleri gereklerine uymayan hal ve hareketlerinin tespit edilmesi üzerine durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca aşağıda yazılı disiplin cezalarından biri verilir: a) Uyarma b) Aylıktan kesme, c) Kınama, d) Kademe ilerlemesini durdurma, e) Derece yükselmesini durdurma, f) Yer değiştirme, g) Meslekten çıkarma. (Değişik: 12/2/1989 - KHK - 360/4 md.; Aynen Kabul 24/1/1990 - 3611/4 md.) Adalet Komisyonu başkanları görev yaptıkları yargı çevresi içindeki hakimlerin; ağır ceza Cumhuriyet başsavcılarını ise merkezdeki Cumhuriyet savcılarını ile bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcı ve Cumhuriyet savcılarının; öğrendikleri disiplin cezasını gerektiren eylemlerini Adalet Bakanlığına bildirirler"; Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun adı, 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan halk oylamasıyla kabul edilen Anayasa değişikliği ile birlikte "Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK)" olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklik, 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile gerçekleştirilmiş ve bu Anayasa değişikliği 9 Temmuz 2018'de yürürlüğe girmiştir.*

turmasına konu edilmemesi gerekirken bunun ihlal edildiği görülmektedir. Öyle ki Venedik Komisyonu tarafından, 2010 yılında referandum ile onaylanan Anayasa değişiklikleri çerçevesinde hazırlanan “2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanun Hükümleri ve Taslağı”nın pek çok maddesinin hukuki belirlilik ve güvenlik ilkesi ile uyuşmadığını, mevzuattaki bu boşluk ve belirsizliklerin keyfiliğe neden olacağı belirtilmiştir.⁷

Bu bağlamda hâkim ve savcılar hakkındaki disiplin soruşturmaları ve yargılama usulleri kapsamında Anayasa, yasalar ve uluslararası belgelerde belirtilen esaslar ile birlikte hukuki temel ilkeler de dikkate alınmalıdır. Özellikle hâkim ve savcılarının disiplin soruşturmalarında Hakimler ve Savcılar Kurulu’nun adil bir soruşturma süreci yürütmesi, bağımsız ve tarafsız olması oldukça önemlidir. Adil bir soruşturma kapsamında hakkında disiplin soruşturması yapılan hâkim ve savcılarının hukuki dinlenilme ve savunma hakları korunmalıdır.

Uluslararası hukukta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6’da disiplin sürecinde adil yargılanma hakkı çerçevesinde tüm usuli hak ve güvencelerin sağlanması temel şartlar arasında kabul edilmektedir. Hâkim ve savcılar hakkında yürütülen disiplin soruşturmalarında yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğü ve hakimlik teminatı ilkelerinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında özellikle dikkate alındığı görülmektedir.⁸ Bunun yanında hakim ve savcılarının disiplin soruşturmalarında hukuki dinlenilme ve savunma hakkı çerçevesinde AİHM, başvurularda ilgili şahsın hakkındaki iddialarla ilgili zamanında bilgilendirilmesi, savunma hazırlaması için yeterli imkan ve sürenin verilmesi, sorguya çekme, tanık dinletme, bilirkişi incelemesi talep etme gibi hakların verilmesine yönelik değerlendirmeleri dikkate almaktadır.⁹

---

⁷ Bahtiyar Akyıldız, “Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/2 (2002): 239; “Venedik Komisyonu, 610/2011 No’lu Hâkimler ve Savcılar Kanun Tasarısı Hakkındaki Görüş”, Prg. 59, (Erişim Tarihi 05.09.2024), [http://www.abgm.adalet.gov.tr/avrupabirligi/turkyargisi/venedikmksyn/TurkiyeHakimlerVeSavcilarYuks ekKuruluKanunTasarisi\(27Eylul2010\)HakkindaAraGorus.pdf](http://www.abgm.adalet.gov.tr/avrupabirligi/turkyargisi/venedikmksyn/TurkiyeHakimlerVeSavcilarYuks ekKuruluKanunTasarisi(27Eylul2010)HakkindaAraGorus.pdf).

⁸ Sibel İnceoğlu, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2013), 210.

⁹ “AİHM Kararları” (Erişim Tarihi 05.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/>.

Bu çalışmada öncelikle hâkim ve savcıların disiplin soruşturmasında usul ve esaslar kapsamında disiplin soruşturmalarında idari ve yargısal faaliyet ayrımı disiplin soruşturması ve disiplin suç ve cezalarına karşı idari ve yargısal başvuru yöntemleri hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Ulusal ve uluslararası hukuk normlarına göre disiplin soruşturmalarında hukuki dinlenilme ve savunma hakkı kapsamında disiplin soruşturmalarında hâkim ve savcılara tanınan hukuki dinlenme ve savunma hakları ile bu hakların uygulanması açısından değerlendirme amaçlanmıştır.

I. HAKİM VE SAVCILARIN DİSİPLİN SORUŞTURMASINDA USUL VE ESASLAR

A. Disiplin Hukukuna Hâkim Olan İlkeler

İdari nitelikte olan disiplin hukukunda yargılama sürecinde ve cezai yaptırımların uygulanmasında kişi hak ve özgürlüklerinin korunması adına usul kuralları çerçevesinde uygulanan bazı etik ilkeler vardır. Bu ilkelerden bazıları şu şekilde sıralanmaktadır:

Savunma Hakkı İlkesi: Savunma hakkı dar anlamda; kişiye yöneltilen isnadı karşılama ve buna karşı cevap verme hakkı; geniş anlamda ise şahıslar ya da devlet tarafından kişinin varlığına yöneltilen haksız fiil ve işlemlere karşı kişinin kendini korumak amacıyla yasal yollara başvurması şeklinde ifade edilmektedir. Savunma hakkını korumak için idari soruşturmalar sonucunda verilen disiplin cezalarında anayasal güvence sağlanmıştır. Bu bağlamda Anayasa m.129’da “*Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler. Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Ayrıca hâkim ve savcılar hakkında, 2802 sayılı Kanun m. 71’de “*savunmaları alınmadan disiplin cezası verilemeyeceği*” düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri m.17’de “*mesleki sıfatları nedeniyle hâkim hakkında yapılan bir suç isnadı veya bir şikâyet, uygun bir usule göre hızla ve adil bir biçimde takip edilir*” düzenlemesi ile soruşturmada adil yargılanma hakkı gereği hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim veya savcının savunmalarının alınmasının şart olduğu açıkça ifade edilmektedir. 2802 sayılı Kanun

m.71/2'ye göre hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim veya savcılarının yazılı veya sözlü savunmalarını alma yetkisi Hakimler ve Savcılar Kuruluna veya soruşturmayı yapan kişiye aittir.¹⁰

Kanunilik İlkesi: Kanunilik ilkesine göre; hiç kimse Kanun'da suç olarak belirtilmeyen bir fiilden dolayı cezalandırılmaz ve hiç kimseye Kanun'da yer almayan bir ceza verilemez. Disiplin suç ve cezalarının kanuniliği Anayasa'da düzenlenmemiştir. "*Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler*" başlıklı Anayasa m. 128/2'de "*Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir*" hükmüne göre maddede geçen "*diğer özlük işleri*" ifadesi disiplin suç ve cezalarını da içermektedir.¹¹

Eylemin Ağırlığına Göre Cezalandırma İlkesi: Bu ilkeye göre cezalandırma ilkesi kapsamında belirlilik, ölçülülük ve orantılılık kavramları birlikte değerlendirilmelidir. Öyle ki kişi hak ve özgürlüklerinin korunması kapsamında kanunilik ilkesi ile birlikte kanunda yer alan suç tanımlarının belirli olması gerekir. Hem ceza hem de disiplin hukukunda önemle üzerinde durulan bu ilke 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.2'de "*Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez*" şeklinde düzenlenmiştir.¹²

Tek Fiile Tek Ceza İlkesi: Disiplin hukukunda da uygulama alanı olan bu ilke, aynı eylemden dolayı aynı kişinin tekrar yargılanamayacağı ve cezalandırılmayacağı anlamına gelmektedir. Bu ilke 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 223/7'de "*Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir*" şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca bu ilke AİHS 7 numaralı Ek Protokolü 4. maddesinin 1. fıkrasında "*Hiç kimse bir devletin ceza yargılaması usulüne ve yasaya uygun olarak kesin bir hükümle mahkûm edildiği ya da beraat ettiği bir suçtan dolayı aynı*

¹⁰ Hasan Nuri Yaşar, *İdare Hukuku Genel Esaslar*, (İstanbul: Der Yayınları, 2024), 682; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi m.8, m.9, m.10 ve m.11'de bir insan hakkı olarak savunma hakkı vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6'da savunma hakkı öncelikli olarak sanık bakımından öne çıkarılmış ve herkesin savunma hakkının olduğu belirtilmiştir.

¹¹ Mehmet Sağlam, *Türk Personel Hukukunda Disiplin Suç ve Cezalarına İlişkin Esaslar ve Uygulaması*, (Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2003).

¹² İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2024).

devletin yargısal yetkisi altındaki yargılama usulleri çerçevesinde yeni-devletten yargılanamaz veya mahkûm edilemez” şeklinde ifade edilmiştir.¹³

Gizlilik İlkesi: Disiplin soruşturmalarında gizlilik esas olup bu ilkeye göre delillerin yok edilmesi ve şahsi bilgilerin açığa çıkması engellenmektedir. Hâkim ve Savcılar Kanunu’nda gizlilik ilkesi ile ilgili açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte Birleşmiş Milletler ’in hazırladığı “Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri m.17’de “*mesleki sıfatları nedeniyle bir yargıç hakkında yapılan bir suç isnadı veya bir şikâyet olduğunda, olayın incelenmesi hâkim tarafından aksi yönde istemde bulunmadıkça, başlangıçta gizli tutulacaktır*” şeklinde açık bir düzenleme yer almaktadır.¹⁴

Aleyhe Kanunun Geçmişe Yürümesi Yasağı: Bu ilkeye göre; sonradan yürürlüğe giren bir kanunla suç olarak nitelendirilen ve bu kanundan önce yapılan eylem veya davranışların cezalandırılması uygun değildir.¹⁵

Gerekçe İlkesi: Bu ilkeye göre kişi hakkında yapılan idari işlemin nedeninin işlem metninde açıkça ifade edilmesi gerekmektedir. Öyle ki özellikle disiplin cezası ile ilgili kararlar açık ve anlaşılır bir gerekçeye dayandırılmalıdır.¹⁶

Lehe Olan Hükümler Uygulanır İlkesi: Bu ilkeye göre disiplin cezası gerektiren eylemin gerçekleştiği anda yürürlükte bulunan kanun çerçevesinde bir ceza verildiğinde, disiplin suçunun işlenmesinden sonra disiplin mevzuatında yapılan değişiklikler kamu görevlisinin lehine uygulanmalıdır. Bu ilkenin uygulanması, sonraki düzenlemede kamu görevlisi tarafından işlenen disiplin suçuna uygulanacak cezanın hafifletilmesi şeklinde ya da sonradan yapılan düzenlemenin aleyhe olması halinde dikkate alınmaması şeklinde olabilir.¹⁷

¹³ Mustafa Özen, “Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/1 (2010a): 389-417.

¹⁴ Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2016), 950.

¹⁵ Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2024), 40.

¹⁶ Sinan Seçkin ve Gül Üstün, “İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21/2 (2015):525.

¹⁷ Sacit Selman Boz, “Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25/2 (2017): 15-41.

Şüpheden Sanık Yararlanın İlkesi: Bu ilkeye göre kamu görevlisi tarafından disiplin cezasını gerektiren eylemin işlendiğine dair kesin ispat yoksa ya da bulunan bilgi ve belgeler hukuka uygun değilse ya da hukuken geçerli olarak kabul edilmeyecek deliller dışında bilgi ve belge bulunmaması halinde kamu görevlisine disiplin cezası verilmez.¹⁸

B. Disiplin Soruşturmasında İdari Görev ve Yargısal Faaliyet

Türk hukuk sisteminde hâkim ve savcıların disiplin soruşturmaları Anayasa m.144 ve m.159'da düzenlenmiştir.¹⁹ Bu düzenlemelere

¹⁸ Cemal Kaya, "Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hâkim Olan Temel İlkeler", *Amme İdaresi Dergisi*, 38/2 (2005): 70.

¹⁹ Anayasa m.144: *Adalet hizmetlerinin denetimi- (Değişik: 7/5/2010-5982/14 md.) Adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir*"; Anayasa m. 159: *"Değişik: 7/5/2010-5982/22 md.) Hâkimler ve Savcılar (...) Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar. (Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Hâkimler ve Savcılar Kurulu on üç üyeden oluşur; iki daire halinde çalışır. (Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Kurulun Başkanı Adalet Bakanındır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcıları arasından, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından Cumhurbaşkanınca; üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilen üyelerden, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur. Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç aday, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır. (Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Üyeler dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler bir kez daha seçilebilir. (Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Kurul üyeliği seçimi,*

göre adalet hizmetleri ile Cumhuriyet savcılarının idari görevlerine dair konular dışında hâkim ve savcıların görevlerinin kanun ve mevzuatlara uygun icra edilmesini denetleme ve suç unsurunun varlığını araştırma ve haklarında inceleme ve soruşturma işlemlerinin yapılması hususu ile bu soruşturmanın HSK ilgili dairesinin teklifi ve Hakimler ve Savcılar Kurulu Başkanı'nın oluru ile Kurul müfettişleri tarafından ya da hakkında soruşturma açılan hâkim veya savcıdan daha kıdemli hâkim veya savcı tarafından yapılabileceği belirtilmiştir.

Hâkim ve savcıların disiplin ve yargılama usullerine yönelik 2010 yılında yürürlüğe giren 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nda önemli düzenlemeler yapılmış olup daha sonra bu düzen-

üyelerin görev süresinin dolmasından önceki otuz gün içinde yapılır. Seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden otuz gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki (...) üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler. Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir. Kurul, adli ve idari yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir. Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun ve diğer mevzuata (hâkimler için idari nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hakimler ve Savcılar (...) Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir. Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz. Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir. Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir. Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve iş bölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

lemelerin bir kısmı 2017 referandumunu sonrasında değiştirilmiştir. Buna göre 6087 sayılı Kanunu m.4/c'de Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun görevleri ve görev tanımında yer almayan hâkim ve savcılar nitelikleri belirtilmiştir.²⁰ Bakanlık merkez, bağlı ve ilgili kuruluşları ile uluslararası mahkemeler veya kuruluşlarda görev yapan hâkim ve savcılar, idarî görevleri yönünden savcılar, Komisyon işlerine yönelik görevleri yönünden adalet komisyonu başkan ve üyeleri hakkında inceleme ve soruşturma işlemlerini yürütme yetkisi Adalet Bakanlığı'na; geçici yetki veya görevlendirme ile başka bir kurum, kurul veya kuruluşta çalışan hâkim ve savcılar hakkında inceleme ve soruşturma işlemlerini yürütmek yetkisi görev yaptıkları kuruma aittir. Bu düzenlemeye göre hâkim sınıfına dahil olan adalet komisyonu başkan ve üyelerinin komisyon işlerine yönelik görevleri idari görev olup Kurul'un görev alanı dışında bırakılmıştır.

6087 sayılı Kanun'un 4/1-c maddesindeki düzenlemeye göre hâkimlerin hem yargısal görevleri hem de idari görevleri açısından HSK yetkili olup savcılar açısından idari ve yargısal görev tanımları ayrı ayrı yapılmıştır. Diğer bir ifadeyle savcıların idari görevleri ile

²⁰ 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m.4: "(1) Kurulun görevleri şunlardır: a) Bakanlığın, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlamak. b) Hâkim ve savcılarla ilgili olarak; 1) Mesleğe kabul etme, 2) Atama ve nakletme, 3) Geçici yetki verme, 4) Her türlü yükselme ve birinci sınıfa ayırma, 5) Kadro dağıtma, 6) Meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, 7) Disiplin cezası verme, 8) Görevden uzaklaştırma, işlemlerini yapmak. c) Aşağıdaki alt bentlerde belirtilen hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun ve diğer mevzuata (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetlemek; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırmak ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemlerini yürütmek. 1) Bakanlık merkez, bağlı ve ilgili kuruluşları ile uluslararası mahkemeler veya kuruluşlarda görev yapan hâkim ve savcılar. 2) Geçici yetki veya görevlendirme ile başka bir kurum, kurul veya kuruluşta çalışan hâkim ve savcılar. 3) İdarî görevleri yönünden savcılar. 4) Komisyon işlerine yönelik görevleri yönünden adalet komisyonu başkan ve üyeleri. ç) (Değişik: 15/2/2014-6524/22 md.) Adli ve idari yargı hâkim ve savcılarının mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselmede birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma ile hâkim ve savcılar hakkında denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma yapılması konularına münhasır olmak üzere genelge düzenlemek. d) Yargıtay ve Danıştay'a üye seçmek. e) Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek. (2) Kanunlarda açıkça Bakanlığa verilenler dışında, hâkim ve savcılarının tüm özlük işleri, Kurul tarafından yerine getirilir.

adalet hizmetlerinin işleyişi ile ilgili konularda Adalet Bakanlığı adalet müfettişleri, hâkimlerin idari ve adli görevleri ile savcılarının adli görevlerine ilişkin konularda Kurul müfettişleri yetkilidir. Hâkimlik ve savcılık teminatının korunması açısından idari görevlerin dar yorumlanması gerekmektedir.²¹

Yargı mensupları yargı görevini bağımsızlık ve tarafsızlık içinde icra etmekle mükelleftir. Ancak hakimler ilke olarak dava ile ilgili kararlarından dolayı sorumlu değildir. Bu nedenle hâkim ve savcılar açısından özellikle disiplin soruşturmalarında yargısal ve idari faaliyet ayrımının doğru yapılması gerekmektedir. Hâkim ve savcılarının idari işlemleri açısından disiplin yolu, yargısal işlemleri açısından itiraz yolu takip edilir.²²

2802 sayılı Kanun'da yargısal faaliyetlerin disiplin soruşturmasına konu edilemeyeceği düzenlenmiştir. 2802 sayılı Kanun m. 97/1'in (d) bendinde "*hâkim ve savcılar hakkında; Kanun yollarına başvuru sebebi olarak ileri sürülebilecek veya hâkimlerin yargı yetkisi ve takdiri kapsamında kalan hususlara ilişkin bulunan, ihbar ve şikâyetler işleme konulmaz*" şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda hâkim ve savcılarının yargısal yetkileri yaptıkları yanlış işlemler ve aldıkları kararlardaki yanlış uygulamalar kanun yolu ile düzeltilir, bu tür durumlar disiplin soruşturmasına konu edilemez.²³

Uluslararası hukukta Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (94)12 sayılı Hakimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolüne Dair Tavsiye Kararı'na göre; hakimler, davalar hakkında tarafsız biçimde karar verme konusunda sınırsız bir özgürlüğe sahip olmaları gerekmele birlikte karara bağladıkları davanın esası hakkında yargı teşkilatı dışında hiçbir merciye hesap vermek zorunda olmadıkları belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı İlkeleri m.16'ya göre; ulusal hukuka göre kişilerin temyiz hakları ve devletten tazminat talep etme hakları

²¹ Seyfullah Çakmak, "Hâkim ve Savcılar Hakkındaki Araştırma, İnceleme ve Soruşturma İşlemleri", *Adalet Dergisi*, 43 (2012): 107-109.

²² Eylem Baş, "Hâkimlerin ve Savcılarının Disiplin Yönünden Soruşturulmaları ve İşledikleri Suçlar Nedeniyle Yargılanmaları", *Ankara Barosu Dergisi*, 3 (2016): 271.

²³ Mahmut Şen, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Hâkim ve Savcılara İlişkin Disiplin Soruşturmalarının Esasları", *TBB Dergisi*, 121 (2015): 53.

saklı kalmak şartıyla hakimler, yargısal yetkilerini kullanırken yanlış değerlendirmeleri veya ihmalleri sebebiyle sorumlu tutulamaz.²⁴

Bununla birlikte Venedik Komisyonu tarafından 17-18 Aralık 2010 tarihli Genel Kurul Toplantısında kabul edilen “Türkiye Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu Tasarısı Hakkında 600/2010 sayılı görüşünde; “*Anayasa’nın 144. maddesinin hakim ve savcıların yargısal görevleri ile ilgili olmayıp, idari görevler ile sınırlı olduğu vurgulanarak bazı durumlarda bu görevler arasındaki sınırın belirlenmesinin zorluğuna işaret edilmiş, yapılacak denetim ve soruşturmaların yargı bağımsızlığı güvencesine müdahale oluşturmamasını teminen “idari görevler” kavramının dar yorumlanması gerektiği*” şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca bu görüş HSK’nın “Hâkim ve savcılar hakkındaki araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri” başlıklı 2 No’lu Genelgesi’nde belirtilmiştir.²⁵

Genel olarak hâkim ve savcılar için disiplin soruşturması ve yaptırımı yargısal faaliyetlerden dolayı değil kişisel davranışlarından kaynaklanan yanlış durum ve eylemlerden dolayı yapılır. Bu nedenle disiplin soruşturması yargı mensupları için bir baskı aracı olarak kullanılmamalıdır.²⁶

C. Disiplin Soruşturması

Hakim ve savcılarının görevlerini kanun, mevzuat ve hakimler için idarî nitelikteki genelgelere uygun icra edip etmediklerini, görevleri sırasında veya görevlerinden dolayı suç işleme eylem ve durumlarını ve görevlerinin gereklerini yerine getirip getirmediğini denetleme, araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hakimler ve Savcılar Kurulu Başkanı’nın oluru ile Kurul müfettişleri tarafından yapılacağı Anayasa’nın “Adalet hizmetlerinin denetimi” başlıklı m. 144 ve “Hakimler ve Savcılar Kurulu” başlıklı m. 159 hü-

²⁴ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin (94) 12 Sayılı Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolüne Dair Tavsiye Kararı, 12, “Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolü Hakkında Üye Devletlere Yönelik R (94) 12 Sayılı Tavsiye Kararı”, (Erişim Tarihi 06.09.2024), <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/563960a7-228e-407c-9894-d90ebd-9419b0.pdf>; “Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri”, (Erişim Tarihi 06.09.2024), <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc-1446b51d1a5d.pdf>.

²⁵ Hâkimlerin Mesleki Davranışlarını Düzenleyen İlke ve Kurallar Hakkında (2002) 3 Sayılı Görüş, (Erişim Tarihi 06.09.2024), <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/a9ea0e77-409d-41be-bee1-5f02a30aa528.pdf>.

²⁶ Şen, *Disiplin Soruşturması Esasları*, 43-44.

kümlerinde düzenlenmiştir. İlgili Kanun maddelerinde soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak hâkim veya savcıdan daha kıdemli hâkim veya savcı tarafından yapılabileceği belirtilmiştir.²⁷ Bununla birlikte Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu ve Kurul müfettişlerinin çalışma yöntemleri ile denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma ile ilgili faaliyetlerine dair usul ve esaslar Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.²⁸ 6087 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu "*Dairelerin Görevleri*" başlıklı m. 9'da; Birinci Daire'nin görevleri arasında; "*Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun ve diğer mevzuata (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarına ilişkin denetleme işlemlerini Teftiş Kuruluna yaptırmak, hakim ve savcılar hakkındaki ihbar ve şikâyetleri inceleyip gereğini yapmak, hakim ve savcılarının görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını Kurul müfettişleri veya müfettiş yetkilerini haiz kıdemli hakim veya savcı eliyle araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri ile inceleme ve soruşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin işlemler için teklifte bulunmak*" yer almaktadır. İkinci Daire'nin görevleri arasında ise; "*görevlerinden dolayı veya görevleri sırasındaki suç soruşturması ile disiplin soruşturma ve kovuşturması sonucu hakkında karar vermek, disiplin veya suç soruşturma ve kovuşturması nedeniyle geçici yetkiyle yer değiştirmesine veya görevden uzaklaştırılmasına karar vermek ve meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar vermek*" yer almaktadır.²⁹

²⁷ Anayasa m.144: *Adalet hizmetlerinin denetimi, Madde 144 – (Değişik: 7/5/2010-5982/14 md.): Adalet hizmetleri ile savcılarının idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir*"; Anayasa m.159: "*Hakimler ve Savcılar (...)* Kurulu Madde 159 – (Değişik: 7/5/2010-5982/22 md.). *Hâkimler ve Savcılar (...)* Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar. (Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) *Hâkimler ve Savcılar Kurulu on üç üyeden oluşur; iki daire halinde çalışır. (Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. (...).* (Erişim Tarihi 07.09.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.

²⁸ Resmî Gazete Tarihi: 12.07.2017, Sayısı: 30122.

²⁹ 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m. 9: b) (*Ek: 2/7/2018-KHK-703/208 md.) Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun ve diğer mevzuata (hâkimler için idarî nite-*

HSK birinci daire, hâkim ve savcılar hakkındaki ihbar ve şikâyetlerle ilgili öncelikle iddianın kişisel suç veya görev suçu olması hususunda değerlendirmede bulunur. Eğer iddia kişisel suç olarak değerlendirilirse 680 sayılı KHK m.7 uyarınca birinci daire dosyayı gereğinin yapılması için ilgili hâkim veya savcının görev yaptığı birimin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderir.³⁰ Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılan işlem sonucu ile ilgili bilgi ve belgelerin bir örneği disiplin yönünden değerlendirilmek üzere birinci daireye gönderilir ve ilgili hakim veya savcı hakkında disiplin açısından araştırma, inceleme ya da soruşturma oluru konusunda değerlendirmeler yapılır. Birinci daire tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda ihbarın dayanaksız olduğu ya da isnat edilen fiilin suç oluşturmadığı belirlendiği takdirde bu ihbar ve şikâyetleri işleme koymama kararı verilir. 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu K. m. 9/1-ç hükmü uyarınca ihbar veya şikâyetin işleme konulması yönünde karar verildiği takdirde birinci daire tarafından teklifte bulunularak inceleme yapılması için Kurul Başkanı'ndan izin istenir.³¹ 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu K. m. 6/2-ç uyarınca kurul başkanı, birinci dairenin teklifi üzerine hakimler

likteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarına ilişkin denetleme işlemlerini Tef-tiş Kuruluna yaptırmak. c) (Ek: 2/7/2018-KHK-703/208 md.) Hâkim ve savcılar hakkın-daki ihbar ve şikâyetleri inceleyip gereğini yapmak. ç) (Ek: 2/7/2018-KHK-703/208 md.) Hâkim ve savcıların görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemedikle-rini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını Kurul müfettişleri veya müfettiş yetkilerini haiz kıdemli hâkim veya savcı eliyle araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri ile inceleme ve soruşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin işlemler için teklifte bulunmak (...) 2) Görevlerinden dolayı veya gö-revleri sırasındaki suç soruşturması ile disiplin soruşturma ve kovuşturması sonucu hak-kında karar vermek, 3) Disiplin veya suç soruşturma ve kovuşturması nedeniyle geçici yetkiyle yer değiştirmesine veya görevden uzaklaştırılmasına karar vermek, 4) Meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar vermek.

³⁰ 680 sayılı KHK m.7: 2802 sayılı Kanununun 93'üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: *Hâkim ve savcılarının kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi, ilgilinin görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığı ve aynı yer ağır ceza mahkemesine aittir.*

³¹ 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m. 9/1-ç: *(Ek: 2/7/2018-KHK-703/208 md.) Hâkim ve savcılarının görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını Kurul müfettişleri veya müfettiş yetkilerini haiz kıdemli hâkim veya savcı eliyle araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri ile inceleme ve soruşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin işlemler için teklifte bulunmak.*

ve savcılar hakkında denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma yapılmasına dair olur verir.³² 6087 sayılı Kanun m. 9 ve m.17 uyarınca HSK başkanı tarafından önce inceleme ve daha sonra soruşturma izni ya da inceleme ve soruşturma izinleri birlikte verilebilmektedir. Ayrıca sadece inceleme izni verildiğinde henüz soruşturma başlamamakta, soruşturmanın başlatılması için gereken deliller toplanmaktadır.

İnceleme, araştırma ve soruşturma izni için kurul başkanı tarafından olur verildiğinde ya kurul müfettişleri ya da hakkında soruşturma yapılacak olandan daha kıdemli hâkim ya da savcı görevlendirilir. İstinabe gibi zorunlu durumlar dışında muhakkik sıfatını alan bu araştırmacılar dışında araştırma ve soruşturmanın başka hakim veya savcılara ya da kolluk kuvvetine devredilmesi mümkün değildir.³³ 2802 sayılı K. m. 82 hükmü uyarınca incelemeyi yapan kurul müfettişi ya da hakim veya savcı hakkında inceleme yapılan hakim veya savcının bizzat ifadesine başvurmadan delil toplayarak değerlendirmelerde bulunur ve sonucunda soruşturma yapılması veya yapılmaması yönünde görüşlerini birinci daireye bildirir.³⁴ Eğer soruşturma yapılmaması yönünde bir değerlendirme yapılmışsa birinci daire tarafından soruşturma yapılmasına gerek olmadığına karar verilir. Bu karar neticesinde hakkında yapılan işlemde zarar gören müştekiye, başvurabileceği kanun yolları ve süresi ile ilgili bilgilendirme yapılır. Ancak kamu kuruluşlarından gelen ihbarlarla ilgili bilgi talep edilmesi durumunda eylemden zarar görmeyen şahıslara bilgi verilmez, yalnızca yapılan işlem sonucu hakkında bilgi verilir,³⁵ Ayrıca ihbar ve şikayetleri

³² 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m. 6/2-ç: (Değişik: 15/2/2014-6524/23 md.) *İlgili dairenin teklifi üzerine hâkim ve savcılar hakkında denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma yapılması işlemleri ile inceleme ve soruşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin işlemlere olur vermek.*

³³ "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Genelge No:2, 30.04.2014", (Erişim Tarihi 07.09.2024). <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/a13933a3-d473-4a8e-8b06-126972ee0d7c.pdf>.

³⁴ 2802 sayılı Kanun m. 82: *Hâkim ve savcıların görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçları, sıfat ve görevleri gereğine uymayan tutum ve davranışları nedeniyle, haklarında inceleme ve soruşturma yapılması Adalet Bakanlığının iznine bağlıdır. Adalet Bakanı inceleme ve soruşturmayı, adalet müfettişleri veya hakkında soruşturma yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle yaptırılabilir. Soruşturma ile görevlendirilen hâkim ve savcılar, adalet müfettişlerinin 101 inci maddedeki yetkilerini haizdirler.*

³⁵ Hüsnü Aldemir, *Hakimlik ve Savcılık Mesleğinin Temel Esasları*, (Ankara: Seçkin Kitabevi, 2013), 584.

ile ilgili araştırma ve inceleme sonucunda soruşturma izni verilmemesi kararına karşı idari yargıya başvurma hakkı bulunmamaktadır.

Müfettişler tarafından yapılan araştırma sonucunda soruşturma açılmasına karar verildiği takdirde birinci daire tarafından Kurul Başkanı'na teklifte bulunulur ve soruşturma yapılması için olur onayı alınır. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan konuların soruşturması konusunda Kurul Başkan'ından izin alınmasına gerek olmamakla birlikte bu durum 2802 sayılı Kanun m. 83 hükmü uyarınca müfettişler tarafından HSK'ya bildirilir. Hakkında soruşturma izni verilen hâkim veya savcıya soruşturmanın başladığına dair yazılı tebliğde bulunulur ve hâkim ve savcının savunmaları soruşturmayı yapan görevlilerin (üç günden az olmamak üzere) verdiği süre zarfında veya belirtilen bir tarihte alınır. Şayet 2802 sayılı Kanun m. 84 hükmü uyarınca hakkında soruşturma yapılan hâkim veya savcı süresi içinde veya belirtilen tarihte savunmasını yapmayan bu hakkından vazgeçmiş sayılır.³⁶ Yapılan soruşturma sonucunda evrak HSK "*Hâkim ve savcılar hakkındaki araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri*" konulu 2 No'lu Genelge m.14'te belirtilen kurallar çerçevesinde hazırlanan fezlekeye bağlanarak disiplin soruşturması ve kovuşturması hakkında karar verilmesi için HSK İkinci Daire'ye iletilir.³⁷

Kural gereği İkinci Daire dosya üzerinden inceleme yapmakla birlikte konu ile ilgili kanıtlar, tanıkların yazılı ifadeleri ve soruşturma raporundaki diğer belgeler çerçevesinde değerlendirmeler yaparak karar verir. Bu kapsamda İkinci Daire tarafından soruşturmaya konu olan fiil ile ilgili disiplin veya cezai bakımdan kovuşturmaya gerek olmadığı tespiti edilirse dosya işleminden kaldırılır.³⁸ Aksi durumda söz konusu fiil ile ilgili kovuşturma izni verilir ve gerekli işlemlerin yapılması için dosya ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilerek evrakın bir örneği alınır ve disiplin işlemleri uygulanır. Akabinde hakkın-

³⁶ 2802 sayılı Kanun m. 84: *Hâkim ve savcılarının savunmaları, soruşturmayı yapan görevlilerin üç günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirttiği bir tarihte alınır. Süresi içinde veya belirtilen tarihte savunmasını yapmayan bu hakkından vazgeçmiş sayılır.*

³⁷ "HSK 2 No'lu Genelge", (Erişim Tarihi 07.09.2024), <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/a13933a3-d473-4a8e-8b06-126972ee0d7c.pdf>.

³⁸ "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu İkinci Dairesi, 22/01/2015 tarih, E:2014/102 K:2015/16", (Erişim Tarihi 07.09.2024), <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/ac5f983a-3354-4d3c-90a0-5ebf3df42b0a.pdf>.

da disiplin soruşturması ile ilgili hâkimin veya savcının son savunması alınır ve disiplin dosyası disiplin cezası uygulanmasına veya disiplin cezası verilmesinin gerek olmadığına karar verilerek sonuçlandırılır.³⁹ Yalnızca disiplin bakımından kovuşturmayı gerektirecek fiillerde ise hâkim veya savcının savunması istenerek disiplin ile ilgili nihai karar verilir.

Daire'nin toplanması ve karar alması ile ilgili usul ve uygulamalar 6087 sayılı HSK Kanunu m. 30 ve m.31'de belirtilen hükümler çerçevesinde gerçekleştirilir. Sonuç olarak Daire'de görüşülen konular hakkında tutanak tutulur ve verilen kararda; varsa iddia ve savunmanın özeti, kararın ve varsa karşı oyun gerekçesi, karara karşı başvuru- labilecek kanun yolları ve usulleri belirtilir. Hâkim ve savcıların özlük ve disiplin davaları ile ilgili Genel Kurul ve dairelerin verdiği kararlar kendilerine tebliğ edilir. Kararın alındığı tarihten itibaren en geç on beş gün içinde karar gerekçesi yazılır ve Kurul tarafından disipline dair kararlar, kişisel verilerin korunmasına riayet edilerek Kurul internet sitesinde duyurulur. 6087 sayılı HSK Kanunu m. 32 hükmü uyarınca hâkim ve savcılara, savunmaları alınmadığı müddetçe haklarındaki şikâyet ve ihbar ile ilgili verilen kararlar tebliğ edilemez.⁴⁰ Ancak 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 128'de; "*Disiplin amirleri uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını soruşturmanın tamamlandığı günden itibaren 15 gün içinde vermek zorundadırlar. Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren hallerde soruşturma dosyası, kararını bildirmek üzere yetkili disiplin kuruluna 15 gün içinde tevdi edilir. Disiplin kurulu, dosyayı aldığı tarihten itibaren 30 gün içinde soruşturma evrakına göre kararını bildirir. Memurluktan çıkarma cezası için disiplin amirleri tarafından yaptırılan soruşturmaya ait dosya, memurun bağlı bulunduğu kurumun yüksek disiplin kuruluna tevdiinden itibaren azami altı ay içinde bu kurulca, karara bağlanır*" şeklinde düzenlenmiş olup hükümde HSK tarafından disiplin soruşturmalarının karara bağlanması için sınırlayıcı ve düzenleyici bir süre belirtilmemiştir. Bu belirsizlik hakkında disiplin soruşturması

³⁹ "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu İkinci Dairesi, 19/03/2015 tarih, E:2014/152 K:2015/157, (Erişim Tarihi 07.09.2024), [http://www.hsk.gov.tr/ Ek-lentiler/Dosyalar/642de250-7410-4a94-a361-4ce73b5c1e51.pdf](http://www.hsk.gov.tr/Ek-lentiler/Dosyalar/642de250-7410-4a94-a361-4ce73b5c1e51.pdf).

⁴⁰ 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m. 30, m.31 ve m. 32", (Erişim Tarihi 08.09.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6087.pdf>.

açılan hâkim veya savcı açısından olumsuz bir durum olup soruşturma ile ilgili kesin bir sürenin belirtilmesi gerekmektedir. Hakkında disiplin soruşturması açılan hâkim veya savcının hizmet gerekleri açısından görevde bulunması sakıncalı görüldüğü takdirde geçici olarak görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanabilmektedir.⁴¹

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 137 ve m. 145 arasındaki maddelerde görevden uzaklaştırma tedbirine yönelik hükümler yer almaktadır. Ancak görevden uzaklaştırma ile ilgili bu Kanun maddelerinden farklı olarak hakimlik ve savcılık mesleğinin niteliği gereğince 2802 sayılı Kanun m.77 ile m. 81’de bazı hükümler yer almaktadır. Uluslararası hukukta Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri m.18’de “*hakimlerin sadece görevlerini yapamayacak duruma gelmeleri veya görevleriyle bağdaşmayacak davranışlarda bulunmaları sebebiyle görevlerinden alınabileceği*”; m.19’da “*bütün disiplin, uzaklaştırma ve göreve son verme işlemlerinin, yargısal faaliyetin yerleşik standartlarına göre karara bağlanacağı*”, m.20’de “*disiplin, uzaklaştırma ve göreve son verme kararları bağımsız bir denetime tabi olacağı*” düzenlenmiştir.

Disiplin soruşturmasında hâkim veya savcının göreve devamı, soruşturmanın güvenli bir şekilde yürütülmesine engel teşkil ettiğinde ya da yargı itibarına zarar verme gibi bir durum söz konusu olduğunda görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanır. Hâkim veya savcı ile ilgili görevden uzaklaştırma tedbiri 2802 sayılı Kanun m. 77’de düzenlenmiştir. Ancak Kanun’da görevden uzaklaştırma tedbirine neden olan eylemler açıkça belirtilmemiş, bu konuda takdir yetkisi Kurul’a bırakılmıştır. Hâkim ve savcı hakkında disiplin soruşturmasında, soruşturmanın ve ceza kovuşturmasının herhangi bir aşamasında, görevden uzaklaştırılma veya soruşturmanın sonuçlanmasına kadar hâkim ve savcının geçici yetki ile bir başka yargı çevresinde görevlendirilir.⁴²

⁴¹ Baş, *Disiplin Yönünden Soruşturulmaları*, 300; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 137’de görevden uzaklaştırma: *Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek Devlet memurları hakkında alınan ihtiyatî bir tedbir “şeklinde ifade edilmiştir.*

⁴² 2802 sayılı Kanun m. 77: *Hakkında soruşturma yapılan hâkim ve savcının göreve devamının, soruşturmanın selametine yahut yargı erkinin nüfuz ve itibarına zarar vereceğine kanaat getirilirse, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılmasına veya soruşturmanın sonuçlanmasına kadar geçici yetki ile bir başka yargı çevresinde görevlendirilmesine karar verilebilir. Yu-*

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m.139'a göre yetkili makam tarafından görevden uzaklaştırma tedbiri kararı verildikten sonra 10 iş günü içinde disiplin soruşturması açılması gerekmektedir. Ancak bu konu ile ilgili bir süre 2802 sayılı Kanun 'da belirtilmemiştir.

Hakimler ve Savcılar Kurulu hâkim ve savcılar için görevden uzaklaştırma tedbirinin uygulanmasında tek yetkili merciidir. 6087 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m. 9/2 uyarınca hâkim ve savcılar; disiplin veya suç soruşturması sebebiyle geçici yetkiyle yer değiştirmesine veya görevden uzaklaştırılmasına HSK İkinci Dairesi karar verir.⁴³ Bu tedbir kararlarında ilgili kişi veya birimler kararı veren İkinci Daire'den kararın tebliğinden itibaren on gün içinde kararın yeniden incelenmesini talep edebilir.⁴⁴ Yeniden inceleme talebi karşılığında İkinci Daire'nin verdiği kararlarda ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde Genel Kurula itiraz etme hakkına sahiptir ve bunun üzerine alınan kararlar kesin hüküm niteliindedir.⁴⁵

2802 sayılı Kanun maddelerinde, görevden uzaklaştırma tedbirinin kaldırılmasına yönelik "takdiri kaldırma" ve "mecburi kaldırma" olmak üzere iki çeşit yöntem düzenlenmiştir. 2802 sayılı Kanun m. 79/1 hükmü uyarınca hâkim veya savcı hakkında soruşturma sonunda meslekten çıkarma cezası verilmediğinde veya kovuşturmaya gerek bulunmadığı tespit edilirse görevden uzaklaştırma kararı Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından derhal kaldırılır ve bu tür kaldırma işlemine mecburi kaldırma denir. 2802 sayılı Kanun m.79/2 hükmü

---

karıdaki önlemler, soruşturmanın ve ceza kovuşturmasının herhangi bir safhasında da alınabilir; Oğuz Sancakdar, vd., İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024); Gözler, İdare Hukuku, 705.

⁴³ 6087 Sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m. 9/2: 2) *Görevlerinden dolayı veya görevleri sırasındaki suç soruşturması ile disiplin soruşturma ve kovuşturması sonucu hakkında karar vermek.*

⁴⁴ 2802 sayılı Kanun m. 33/2: *Dairelerin kararlarına karşı, Başkan veya ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, kararı veren daireden yeniden inceleme talebinde bulunabilir*; 2802 sayılı Kanun m. 73/1: *"Hakimler ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin kararın tebliğinden itibaren on gün içinde Adalet Bakanı veya ilgililer kararın bir defa daha incelenmesini isteyebilir.*

⁴⁵ 2802 sayılı Kanun m. 33/3: *Dairelerin yeniden inceleme talebi üzerine verdiği kararlara karşı, Başkan veya ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Genel Kurula itiraz edebilir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir*"; 2802 sayılı Kanun m.73/3: *"Kurulca yeniden incelenerek verilen karara karşı ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde itirazda bulunabilirler.*

uyarınca Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından, soruşturma devam etse dahi soruşturma konusu fiiller hâkim ve savcının görevini yerine getirmesine engel oluşturmuyorsa uygulanan tedbirler soruşturmanın herhangi bir aşamasında kaldırılabilir ve bu tedbir kaldırma türüne takdiri kaldırma denir.⁴⁶ Bununla birlikte 2802 sayılı Kanun m. 80'de hâkim veya savcının göreve tekrar başlatılmasının zorunlu olduğu haller belirtilmiştir.⁴⁷

2802 sayılı Kanun m. 62 hükmü uyarınca hâkim veya savcılara disiplin cezası olarak; sıfat ve görevlerinin niteliğine uymayan eylemlerinden dolayı durumun ağırlık derecesine göre, Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından, uyarma, aylıktan kesme, kınama, kademe ilerlemesini durdurma, derece yükselmesini durdurma, yer değiştirme ve meslekten çıkarma cezalarından birisi uygulanır.⁴⁸ Disiplin cezası kesinleştiğinde hüküm olarak değerlendirilir ve Kurul tarafından derhal uygulanır. Yalnız meslekten çıkarma cezası uygun görülen hâkim veya savcılar hakkında, cezanın kesinleşene kadar görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanır. Görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanan

⁴⁶ 2802 sayılı Kanun m.79: *Soruşturma sonunda meslekten çıkarma cezası verilmesine veya kovuşturmaya geçilmesine gerek bulunmadığının anlaşılması halinde, görevden uzaklaştırma kararı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca derhal kaldırılır. Soruşturmaya konu olan eylemlerin göreve devama engel olmadığı hallerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca görevden uzaklaştırma tedbiri veya geçici yetki her zaman kaldırılabilir.*

⁴⁷ 2802 sayılı Kanun m. 80: *Soruşturma veya yargılama sonunda: a) Haklarında kovuşturmaya geçilmesine gerek bulunmayanlarla kovuşturmaya başlanıp da kovuşturma konusu olan fiil ayrıca meslekten çıkarılma cezası verilmesini gerektirir nitelikte görülmeyenlerin, b) Meslekten çıkarılmadan başka bir disiplin cezası verilenlerin, c) Haklarında beraat veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına karar verilenlerin, d) Hükümden önce haklarındaki kovuşturma af ile kaldırılanların, e) Görevleri ile ilgili olsun veya olmasın meslekten çıkarmayı gerektirmeyecek bir ceza ile mahkûm olanların, Bu kararların kesinleşmesi üzerine, haklarındaki görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılır ve ilgililer göreve başlatılır.*

⁴⁸ 2802 sayılı Kanun m. 62: *Hâkim ve savcılara; sıfat ve görevleri gereklerine uymayan hal ve hareketlerinin tespit edilmesi üzerine durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca aşağıda yazılı disiplin cezalarından biri verilir: a) Uyarma, b) Aylıktan kesme, c) Kınama, d) Kademe ilerlemesini durdurma, e) Derece yükselmesini durdurma, f) Yer değiştirme, g) Meslekten çıkarma. (Değişik: 12/2/1989 - KHK - 360/4 md.; Aynen Kabul 24/1/1990 - 3611/4 md.) Adalet Komisyonu başkanları görev yaptıkları yargı çevresi içindeki hakimlerin; ağır ceza Cumhuriyet başsavcıları ise merkezdeki Cumhuriyet savcıları ile bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcı ve Cumhuriyet savcılarının; öğrendikleri disiplin cezasını gerektiren eylemlerini Adalet Bakanlığına bildirirler.*

hâkim veya savcılara bu süreçte aylık ve ödeneklerinin yarısı ödenir. Ayrıca görevden uzaklaştırma tedbiri sona eren hâkim ve savcılar görevlerine iade edildiğinde veya başka bir göreve atandığında kesilmiş aylık ve ödeneklerini geri alırlar ve görevden uzak kaldıkları süreler kademe ilerlemesi ve derece yükselme çerçevesinde değerlendirilir. 657 sayılı Kanun'un m.132'deki hükümde de devlet memurlarına verilen disiplin cezaları verildiği tarihten itibaren hüküm ifade edeceği ve derhal uygulanacağı düzenlenmiştir.⁴⁹

D. Disiplin Suç ve Cezalarına Karşı İdari ve Yargısal Başvuru Yöntemleri

6087 sayılı Kanun m. 32/5 hükmü uyarınca Genel Kurul tarafından hâkim veya savcıların disiplin işleri ile ilgili hakkında verilen kararlar kendilerine tebliğ edilir.⁵⁰ Hâkim veya savcılarının haklarında verilen bu kararlara karşı yapabilecekleri idari ve yargısal başvuru usul ve yolları “Yeniden inceleme ve itiraz” başlıklı 2802 sayılı Kanun m. 73 ve “Yeniden inceleme, itiraz ve yargı yolu” başlıklı 6087 sayılı Kanun m. 33 düzenlemelerinde hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemelere göre hâkim ve savcılar hakkında verilen disiplin kararlarına karşı, yeniden inceleme, itiraz ve yargı yolu olmak üzere üç çeşit yasal yöntem bulunmaktadır. Yeniden inceleme kapsamında Adalet Bakanı veya ilgililer, hâkim ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına karşı İkinci Daire'den kararın yeniden incelenmesini talep edebilir.⁵¹

⁴⁹ 657 sayılı DMK m.132: *Değişik: 12/5/1982- 2670/36 md.) Disiplin cezaları verildiği tarihten itibaren hüküm ifade eder ve derhal uygulanır. Aylıktan kesme cezası, cezanın veriliş tarihini takip eden aybaşında uygulanır. Verilen disiplin cezaları üst disiplin amirine, Devlet memurluğundan çıkarma cezası ayrıca Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. (Değişik dördüncü fıkra: 13/2/2011- 6111/112 md.) Aylıktan kesme cezası ile tecziye edilenler 5 yıl, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile tecziye edilenler 10 yıl boyunca daire başkanı kadrolarına, daire başkanı kadrosunun dengi ve daha üstü kadrolara, bölge ve il teşkilatlarının en üst yönetici kadrolarına, düzenleyici ve denetleyici kurumların başkanlık ve üyeliklerine, vali ve büyükelçi kadrolarına atanamazlar. (Mülga beşinci fıkra: 13/2/2011- 6111/112 md.)*

⁵⁰ 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m. 32/5: *Genel Kurul ve dairelerin; a) Hâkim ve savcılarının özlük ve disiplin işleri hakkında verdiği kararlar kendilerine, b) Müracaatlarının sonuçları ise ilgisine, tebliğ edilir.*

⁵¹ 2802 sayılı Kanun m. 73: *Hakimler ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin kararın tebliğinden itibaren on gün içinde Adalet Bakanı veya ilgililer kararın bir defa daha incelenmesini isteyebilir. Bu halde Kurul, gerekli incelemeyi yaparak kararını verir. Kurulca yeniden incelenerek verilen karara karşı ilgililer tebliğ*

Bunun üzerine Başkan veya ilgililer İkinci Daire tarafından verilen kararlara tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde Genel Kurul'a itirazda bulunabilir ve itiraz sonucunda verilen kararlar kesin hükmündedir.⁵² Bununla birlikte disiplin cezalarına yönelik şikâyetçilerin de yeniden inceleme talep etme ve itiraz hakları vardır. Böyle bir talep üzerine İkinci Daire gerekli değerlendirmelerden sonra karar verir. Ayrıca Hakimler ve Savcılar Kurulu İkinci Daire veya Genel Kurul'u, yeniden inceleme ya da itiraz üzerine yapılan değerlendirme neticesinde hukuka aykırılığı açık olan disiplin cezalarını geçmişe etkili şekilde ortadan kaldırılabilmektedir.⁵³

Anayasa m.159'da belirtilen hükme göre Hakimler ve Savcılar Kurulu kararlarına karşı yargı yoluna başvurmak mümkün değildir. Ancak 2010 yılında yürürlüğe giren 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun m.22'de belirtilen hüküm ile Anayasa m.159'daki hüküm "Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz" şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından verilen meslekten çıkarma kararlarına karşı yargı mercilerine başvuru mümkün kılınmıştır. Bu kapsamda meslekten çıkarma kararlarına karşı açılan

tarihinden itibaren on gün içinde itirazda bulunabilirler. İtiraz; İtirazları İnceleme Kurulunca incelenerek sonuçlandırılır. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Bu kararlar hakkında başka bir idari veya kazai mercie başvurulamaz. Hakkında meslekten çıkarma cezası istenilen hâkim ve savcılar İtirazları İnceleme Kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma hakkına sahiptir";6087 sayılı Kanun m. 33: "(1) Genel Kurulun ilk defa aldığı kararlara karşı, Başkan veya ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Genel Kuruldan yeniden inceleme talebinde bulunabilir; yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararlar kesindir. (2) Dairelerin kararlarına karşı, Başkan veya ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, kararı veren daireden yeniden inceleme talebinde bulunabilir. (3) Dairelerin yeniden inceleme talebi üzerine verdiği kararlara karşı, Başkan veya ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Genel Kurula itiraz edebilir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. (4) Disipline ilişkin kararlara karşı şikâyetçilerin de yeniden inceleme ve itiraz hakları vardır. (5) Genel Kurulun veya dairelerin, meslekten çıkarma cezasına ilişkin kesinleşmiş kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulabilir; diğer kararları yargı denetimi dışındadır. Meslekten çıkarma kararlarına karşı açılan iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülür. Bu davalar, acele işlerden sayılır.

⁵² 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu m. 6/3: (3) Başkan; a) Disiplin işlemleriyle ilgili Genel Kurul toplantılarına, b) Dairelerin çalışmalarına, katılamaz.

⁵³ Aldemir, *Temel Esaslar*, 591.

iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülür ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu m.7/1 hükmünde Danıştay'a dava açma süresi altmış gün olarak düzenlenmiştir.⁵⁴

2461 sayılı Kanun döneminde haklarında meslekten çıkarma kararı verilen hâkim ve savcılara, 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu "*Hakkında meslekten çıkarma kararı verilmiş olanların durumu*" başlıklı geçici m.3 hükmü uyarınca yeniden mesleğe dönebilmeye olanağı tanınmış olup cezanın kaldırılması için idarî dava açmadan önce meslekten çıkarılan hakim veya savcılar Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış gün içinde Kurul'a başvurmalıdır.⁵⁵ Başvuru ile ilgili başvuranın bizzat veya vekili aracılığıyla yazılı veya sözlü savunması alınarak Genel Kurul tarafından dosya üzerinden yapılan değerlendirmeler sonucunda başvurunun kabulüne veya reddine karar verilir. Alınan kararlara ilişkin tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Başkan veya ilgili Genel Kurul'a başvurularak yeniden inceleme talebinde bulunabilmektedir. Başvurunun reddine dair kesinleşen kararların iptali için ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'a başvurulur. Bu dava, acele işlerden sayılmakta ve başvuranın reddi dışında kalan kararlar yargı denetimi dışında değerlendirilmektedir.

⁵⁴ Abdulkadir Yıldız, "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun Demokratik Meşruiyeti", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. XVIII /1-2 (2014): 134; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu m.7/1: "Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştay'da ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür".

⁵⁵ 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu Geçici Madde 3: (1) 2461 sayılı Kanun ile kurulan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca, haklarında meslekten çıkarma cezası verilen hâkim ve savcılar, bu cezanın kaldırılması için idarî dava açmadan önce, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış gün içinde Kurula başvurmaları gerekir. (2) Genel Kurul, usulüne uygun yapılan başvurular üzerine, dosya üzerinden yapacağı inceleme sonunda, talep halinde, başvuranın bizzat veya vekili aracılığıyla yazılı ya da sözlü savunmasını da almak suretiyle, başvurunun kabulüne veya reddine karar verir. (3) Başvurunun kabulü halinde; a) Önceki kararın kaldırılmasına, b) Hâkimlik ve savcılık mesleğine kabulde aranan niteliklerin kaybedilmemesi olması şartıyla ilgilinin hâkimlik ve savcılık mesleğine tekrar atanmasına, c) Önceden verilmiş olan meslekten çıkarma cezasına konu eylem sebebiyle başka bir disiplin cezası verilmesine gerek gördüğünde eyleme uyan disiplin cezasına, karar verir. (4) İkinci ve üçüncü fıkralar uyarınca verilen kararlara karşı, Başkan veya ilgili, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Genel Kuruldan yeniden inceleme talebinde bulunabilir. Yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararlar kesindir. (5) İkinci fıkra uyarınca verilen başvurunun reddine ilişkin kesinleşen kararların iptali talebiyle ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'a başvurulabilir. Bu dava, acele işlerden sayılır. Üçüncü fıkra uyarınca verilen kararlar yargı denetimi dışındadır.

Uluslararası hukukta Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi'nin 10/2007 sayılı görüşünün 39. Paragrafında; *“yargı kurullarının; yargı sisteminin yönetimi ile birlikte hakim ve savcıların atanma, tayin, terfi, disiplin ve meslekten çıkarma gibi konularda verdiği kararların, gerekçeleri ile açıklanması, bu kararların bağlayıcı nitelikte olması ve yargı denetimine de açık olması gerekliliği vurgulanmakta, yargı kurulunun bağımsızlığının, hukukun dışında ve yargısal denetimden muaf olması anlamına gelmediği”* belirtilmiştir.⁵⁶

Birleşmiş Milletler, Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri 17. prensipte; *“mesleki sıfatları sebebiyle bir yargıç hakkında yapılan bir suç isnadı veya bir şikâyet durumunun, uygun bir usule göre hızla ve adil bir biçimde takip edileceği, yargıçların adil olarak yargılanma hakkına sahip olduğu, yargıç tarafından aksi talep edilmedikçe, incelemenin ilk aşamasının gizli tutulacağı”* ifade edilmiştir. Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri 20. Prensip; *“disiplin, görevden alma ve göreve son verme kararlarının bağımsız bir denetime tabi olması gerektiği”* belirtilmiştir.⁵⁷

II. DİSİPLİN SORUŞTIRMALARINDA HUKUKİ DİNLENİLME VE SAVUNMA HAKKI

A. Genel Olarak

Adil yargılamanın temel unsurlarından olan hukukî dinlenilme hakkı “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı Anayasa m.36'da ve “Adil yargılanma hakkı” başlıklı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6'da düzenlenmiştir. Ayrıca 2011 yılında yürürlüğe giren “Hukuki dinlenilme hakkı” başlıklı 6100 sayılı HMK m.27 de hukuki dinlenilme hakkı düzenlenmiştir. ⁵⁸ İlgili Kanun ve Sözleşme hükümlerine göre dava-

⁵⁶ “Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi 10/2007 sayılı Görüşü”, (Erişim Tarihi 08.09.2024), <http://www.hsk.gov.tr/EkLentiler/Dosyalar/f40877d4-9ece-4cd6-ae9d-0cf4e4fca059.pdf>.

⁵⁷ “Birleşmiş Milletler, Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri”, (Erişim Tarihi 07.09.2024), <https://www.hsk.gov.tr/eklentiler/dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc-1446b51d1a5d.pdf>.

⁵⁸ Anayasa m.36: *Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6: 1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini*

ya taraf ve yargılamaya müdahil olan herkesin hukuki dinlenme hakkı vardır. Adil yargılamanın temel unsurlarından olan hukuki dinlenme hakkı çerçevesinde bilgi alma ve görüş bildirme hakkına riayet etme, kişinin yargılama ile ilgili bilgilendirilmesi, açıklama ve ispat hakkı, mahkemenin deliller ve açıklamalar ışığında muhakeme yapması, mahkemenin kararlarını somut ve açık bir şekilde gerekçelendirilmesi yer almaktadır. Kişi hukuki dinlenme hakkı aynı zamanda iddia ve savunma hakkı veya kişinin kendini mahkemede ifade etme hakkı olarak da nitelendirilmektedir. Kişinin kendinden habersiz bir şekilde yargı mercileri tarafından yargılanması ve hakkında karar alınması hukuk normlarına göre imkansızdır.⁵⁹

isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir. 2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır. 3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çekirtmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak; 6100 sayılı HMK m.27: (1) Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenme hakkına sahiptirler. (2) Bu hak; a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, b) Açıklama ve ispat hakkını, c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini, içerir.

⁵⁹ Hayrettin Kurt, "İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/1 (2014):138; Tekin Akıllıoğlu, *Yönetim Önünde Savunma Hakları*, (Ankara: TODAİE Yayınları, 1983), 17; Hukuki dinlenme hakkı ile ilgili örnek bir davada Yargıtay 9. HD., E. 2014/29711, K. 2016/4407, T. 1.3.2016 kararında: "...Somut uyuşmazlıkta davalı tanık listesinde 8 tanık bildirmiştir. Mahkemece davalı iki tanıkla sınırlandırılmıştır. Her tanık aynı bilgiye sahip değildir. Bir tanık işçinin çalışma şeklini bilirken diğer tanık sadece feshe konu olayı bilebilir. Tutanak tanıkları ise tanık oldukları olay hakkında aydınlatıcı bilgi verebilir. Bu noktadan bakıldığında mahkemece tanık sayısının sınırlandırılması adil yargılanma, bu çerçevede hukuki dinlenme hakkının ihlali olup, kararın bozulması gerekmiştir..." şeklinde ifade edilmiştir; Süha Tanrıver, "Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 53/7-8 (2004):192.

B. Disiplin Soruşturmasında Savunma Alınması

Disiplin soruşturmalarında savunma alınmadan ceza verilmemesi ilkesi, temel hak ve hürriyet kapsamında güvence niteliği taşıyan genel bir ilke olup doğrudan ceza verilme yasağı olarak da adlandırılmaktadır.⁶⁰ Anayasa m.129/2'de savunma hakkı güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu hükmün gerekçesinde de disiplin soruşturmalarında ilgili şahsa savunma yapma imkanının tanındığı ve bu hüküm ile bu hakkın güvence altına alındığı belirtilmektedir. 657 sayılı DMK m. 129'da hakkında disiplin soruşturması yapılan şahsın disiplin kurulunda savunma yapma hakkına sahip olduğu; DMK m.130'da ise devlet memuru hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.⁶¹

Ulusal ve uluslararası hüküm ve içtihatlarla göre disiplin soruşturmasında ilgili şahsın savunması alınmadan kesin bir disiplin cezası verilmesi mümkün değildir. Öyle ki hakkında disiplin soruşturması açılan şahıstan savunma alınmadan ceza verildiğinde, disiplin cezasını gerektirecek somut delillerin bulunması halinde bu durum adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Ayrıca hukuka uygun savunma hakkının kullanılması kapsamında hakkında disiplin soruşturması açılan kamu görevlisinin hakkındaki iddiaları, bununla ilgili delilleri, hukuki niteliğini ve önerilen disiplin cezasını bilmesi zorunlu yükümlülüktür. Aksi durumda yine adil yargılama hakkının ihlali söz konusu olacaktır.⁶²

⁶⁰ Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, (Bursa: Ekin Yayıncılık, 2017), 664; Ulusoy, *İdari Yaptırımlar*, 50.

⁶¹ Anayasa m.129/2: *Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.*

⁶² DMK m.130'da diğer cezalar bakımından memura sadece 7 günden az olmamak üzere savunma hakkı tanınmış olup bu maddeden farklı olarak DMK m. 129'da ise memuriyeten çıkarma cezası açısından, soruşturma ile ilgili evrakın incelenmesinden veya vekili vasıtasıyla sözlü savunma yapılmasına kadar daha geniş bir savunma hakkı tanınmıştır. Böylece disiplin cezası açısından ilgili şahsa Devlet memurluğundan çıkarma cezasının verilmesi uygun görüldüğünde ilgili şahsa savunma hakkının tanınmasını memuriyet bakımından önemli bir güvencedir. Savunması Alınmayan Memura Disiplin Cezası Verilemeyeceği Hakkında Karar – Danıştay 12. Dairesi'nin 2005/6353 E., 2006/540 K. sayılı ilamı" ... *davacının işlediği iddia edilen eylemlerinin karşılığında haklılığını ortaya koyabilecek, disiplin suçunu işlemediğini kanıtlayacak, eylemlerinin karşılığında verilen cezaların eylemle örtüşmediğini ortaya koyacak savunma hakkından yoksun bırakılmış olması ve di-*

Hakkında soruşturma açılan şahsın savunma hakkını adil bir şekilde kullanabilmesi için kendisine suçlama ve isnat konusunda tam bilgilendirme yapılması ve savunma yapabilmesi için yeterli sürenin verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte savunma hakkı karar veren makam önünde kullanılmalıdır. Konu ile ilgili Danıştay tarafından, hakkında disiplin soruşturması yürütülen şahsa savunma hakkı tanınmadan uyarma ve kınama cezaları verilen davalarda, belirtilen tarihte bu cezalara karşı yargı yolunu kapatan yasal hükümlere rağmen, bu kararların yargı denetimine tâbi olabileceği yönünde karar verilmiştir.⁶³

Hakkında disiplin soruşturması yürütülen devlet memurunun mazeret bildirmeden savunmaya katılmaması ya da verilen sürede yazılı savunmasını sunmaması durumlarında kendisine isnat edilen suç kabul etmesi anlamı ortaya çıkmaz. Öyle ki bu durum masumiyet karnesi ilkesine aykırı olup savunma hakkını kullanamayan devlet memuru disiplin cezasının ortadan kaldırılması için idari itiraz veya iptal davası açabilir. Disiplin cezası idari yargı yoluyla iptal edildiği takdirde tekrar disiplin soruşturması açılıp disiplin cezası verilmesi fiili hukuki güvenlik ve hukuki kesinlik ilkeleri ile bağdaşmamaktadır. Böylesi bir durumun oluşmaması için iptal kararı verilen idari yargı kararının gerekçesinde yeni bir disiplin cezası verilmesine olanak verilme durumu ve zamanaşımı süresi belirtilmelidir. Disiplin cezasına konu olan eylemin gerçekleştiği tarih veya soruşturmanın başladığı tarih ile iptal kararının verildiği tarih arasındaki süre soruşturma veya kovuşturma zamanaşımı sürelerini geçmişse artık ceza verilemez.⁶⁴

---

sipilin cezasının hukuka uygunluk denetimini yerine getirecek yargı yerinin hakkaniyete uygun etkin bir şekilde bu denetimi yerine getirmesi imkanının ortadan kaldırılmış olması hususları birlikte ele alınıp değerlendirildiğinde, davacının işlediği iddia edilen fiillerin disiplin suçu oluşturduğu kanaatine varılarak davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır”, (Erişim Tarihi 09.09.2024), <https://www.mevzuatinyeri.com/disiplin-sorusturmasinda-savunma-hakki-ornek-kararlar;> “Danıştay 12. Daire, 2016/8889 E., 2017/127 K., 02/02/2017 T.”, (Erişim Tarihi 09.09.2024), <https://emsal.danistay.gov.tr/>,

⁶³ Bahtiyar Akyılmaz, “Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/2 (2002); “Danıştay 8.Daire, 1995/2936 E., 1997/3826 K, 09.12.1997 T.”, (Erişim Tarihi 09.09.2024), <https://emsal.danistay.gov.tr/>.

⁶⁴ Selman Sacit Boz, “Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25/2 (2017): 25.

Disiplin soruşturmasında savunma hakkının kullanılması kapsamında savunma istem yazısında suçlama konusunun ve isnatla ilgili delillerin açıkça belirtilmesi şarttır. Zira hakkının etkin olarak kullanılması açısından savunma istem yazısı bir güvence olup bu kapsamda istem yazısında; hakkında disiplin soruşturması yapılan şahsa yöneltilen iddiaların ve bu iddiaların dayandığı delillerin açıkça belirtilmesi, şahsın üzerine atılı fiillerin hukuki nitelendirmesinin yapılması ve şahıs hakkında öngörülen disiplin cezasının belirtilmesi gerekmektedir. Öyle ki Danıştay tarafından bir davada usulüne uygun savunma istem yazısı olmaması nedeniyle şahıs hakkında verilen disiplin cezası iptal edilmiştir.⁶⁵

C. Disiplin Soruşturmaları Kapsamında Hukuki Dinlenilme ve Savunma Hakkı

Disiplin yargılamalarında Anayasa m. 36'da hüküm altına alınan adil yargılanma hakkı çerçevesinde düzenlenen hukukî dinlenilme hakkı oldukça önemli bir haktır. Temel güvence ve haklarından olan hukuki dinlenme hakkı Anayasa m.36'da adil yargılanma çerçevesinde değerlendirilmiş olup tarafların mahkeme huzurunda iddia ve savunma haklarını kullanabilecekleri anlamına gelmektedir. Bununla birlikte "Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence" kenar başlıklı Anayasa m. 129'da kamu görevlileri, memurlar, kamu kurumu niteliği taşıyan meslek gruplarına mensup kişilere savunma hakkı tanınmadan disiplin cezası verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca "Savunma Hakkı" başlıklı Devlet Memurları Kanunu m. 130'da ise devlet memurlarının savunması alınmadan disiplin cezasının verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Hukuki dinlenilme ve savunma hakkı 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m.32/6'da ve Geçici Madde 3'te güvence altına alınmıştır Anayasa Mahkemesi de

⁶⁵ "Danıştay İDDK., 2007/1846 E., 2011/66 K., 17/02/2011 T.": "...Başmüfettiş tarafından, soruşturma devam ederken, davacıya gönderilen yazı, soruşturma konusu olaylarla ilgili olarak davacının ifadesine başvurulması amacıyla hazırlanmış bir yazı niteliğinde olup bu yazıda, davacı hakkındaki iddialar, bu iddiaların dayandığı deliller, üzerine atılı fiillerin hukuki nitelendirmesi ve önerilen disiplin cezası belirtilmemiştir. Belirtilen niteliğiyle, söz konusu yazının bir savunma isteme yazısı ve yazıya verilen cevabın bir savunma olarak da kabulü hukuken mümkün değildir. Bu durumda, savunma alınmadan verildiği anlaşılan disiplin cezasında hukuka uyarlık bulunmamaktadır". (Erişim Tarihi 10.09.2024), <https://www.mevzuatinyeri.com/disiplin-sorusturmasinda-savunma-hakki-ornek-kararlar>.

adil yargılanma hakkı dışında iddia ve savunma haklarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁶

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6'da belirtilen düzenlemede hukuki dinlenilme ve savunma hakkı güvence altına alınmıştır. Adil yargılanma hakkının vurgulandığı 6/3 maddesinde; “*Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: .... b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak...*” şeklinde kişinin savunma hakkı açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla disiplin yargılamalarında Sözleşme'nin adil yargılanma hükümleri geçerli olup savunma hakkı bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu bağlamda AİHM, disiplin soruşturması ile ilgili içtihatlarında hukuki dinlenilme ve savunma hakkını AİHS m.6 çerçevesinde yorumlamaktadır.⁶⁷

⁶⁶ Anayasa m.129: *Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler. Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. (Değişik üçüncü fıkra: 7/5/2010-5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır. Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir. Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır; DMK m. 130: *Devlet memuru hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemez. Soruşturmayı yapanın veya yetkili disiplin kurulunun 7 günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan memur, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır*”; HSK m.32/6: “(6) Hâkim ve savcılara, savunmaları alınmış olmadıkça, haklarındaki şikâyet ve ihbar üzerine verilen kararlar tebliğ edilmez; HSK Geçici Madde 3: (1) 2461 sayılı Kanun ile kurulan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca, haklarında meslekten çıkarma cezası verilen hâkim ve savcılar, bu cezanın kaldırılması için idarî dava açmadan önce, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış gün içinde Kurula başvurmaları gerekir. (2) Genel Kurul, usulüne uygun yapılan başvurular üzerine, dosya üzerinden yapacağı inceleme sonunda, talep halinde, başvuranın bizzat veya vekili aracılığıyla yazılı ya da sözlü savunmasını da almak suretiyle, başvurunun kabulüne veya reddine karar verir; AYM Mehmet Fidan Kararı, Başvuru No: 2014/14673, K.T:20/9/2017, Prg.37, (Erişim Tarihi 10.09.2024), <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/> ; Melike Özge Buğdaycı Çebi. “İdari Usul ve Dinlenilme Hakkı”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2016): 36; İnceoğlu, Adil Yargılanma Hakkı,10.*

⁶⁷ “AİHM McGinley ve Egan/Birleşik Krallık Kararı, Başvuru No: 21825/93-23414/94,

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi m.41’de bir kişinin kendisini olumsuz yönde etkileyecek bir işlem uygulanmasından önce dinlenilmesini talep etme hakkına sahip olduğu, kişinin belirli koşullarda kendisi hakkında hazırlanan işlem dosyasını inceleyebileceği ve idarenin de kararlarını gerekçelendirmek zorunda olduğu, kişi aleyhine sonuçlanacak uygulamalardan önce kişinin idare tarafından savunmasının alınması gerektiği düzenlenmiştir. Bunun yanında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 28 Eylül 1977 tarihinde alınan “İdari Makamların Eylemleriyle İlgili Olarak Bireyin Korunması Hakkında Karar” düzenlemesinde hukuki dinlenilme hakkına yönelik bazı önemli kararlara yer verilmiştir. Nitekim ilgili düzenlemenin 1. maddesinde kişi hak, özgürlük ve menfaatlerini olumsuz yönde etkileyen her idari işleme karşı ilgilinin olay ve delilleri öne sürme ve gerektiğinde delil sunma hakkının olduğu ve bulunmakla birlikte bunların idari yapı tarafından göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Yine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 1991 tarihinde alınan tavsiye kararı 6. maddesinde idari yaptırım kararlarının alınmasından önce şahısların dinlenilme hakkına sahip olduğu ve bunun için uygun sürenin verilmesi gerektiği; 2007 tarihinde alınan tavsiye kararı 8. Maddesinde ise acil durumlar haricinde kişilerin hak ve menfaatlerini etkileyen idari karar sürecinde bu kişilerin katılımlarının sağlanması gerektiği belirtilmiştir.⁶⁸

Hukuki dinlenilme hakkının adil yargılanma hakkı kapsamında taraflara tanınması gereken önemli bir hak olduğu AİHS m. 6’da açıkça belirtilmiştir.⁶⁹ AİHS m.6/3-a’da belirtilen “Kendisine karşı yöneltilen

---

K.T.:09/06/1998,Prg.85”,(Eriş.Tar.10.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22documentcollectionid2}>.

⁶⁸ Tahir Muratoğlu. “Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19/30-31 (2014): 99-100.

⁶⁹ AİHS m.6: 1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere

len suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek” hüküm bireyin savunma hakkından faydalanabilmesi için bir güvence niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte AİHM bir kararında, AİHS m.6/3-b’de belirtilen “Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak” hüküm ile AİHS m.6/3-a’da belirtilen hükmün birbiri ile ilişkili olduğunu, (a) bendinde belirtilen suçlamanın nedeni ve niteliği hakkında bilgilendirilme hakkı ile (b) bendinde belirtilen şüphelinin veya sanığın savunmasını hazırlama hakkının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁷⁰

AİHM, hakkaniyete uygun yargılama çerçevesinde savunma hakkının adil yargılamanın en önemli gereklerinden biri olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda AİHM bir kararında, adil bir yargılamanın gereği olarak yargılama sürecinde alınan tedbirlerin ve uygulamaların savunma hakkının kullanılması ile uyumlu olması gerektiğini vurgulamıştır. Türk hukuk sisteminde de savunma hakkı Anayasa m. 36’da açıkça düzenlenmiş olup bu hakkın Kanun ile güvence altına alınması demokrasi anlayışında esas kabul edilmektedir.⁷¹

AİHM bir kararında sanık veya şüphelinin savunma hakkından feragat etmesi ile ilgili olarak savunma hakkından vazgeçme kararının hususu çok açık bir şekilde tutanağa geçirilmesi gerektiğini vurgula-

---

kapatılabilir. 2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit olunca kadar masum sayılır. 3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.

⁷⁰ AİHM Pélissier ve Sassi/Fransa Kararı, Başvuru No: 25444/94, K.T:25/3/1999, Prg. 5154,(Eriş.Tar.11.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>; İncoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı*, 244.

⁷¹ AİHM Ludi/İsviçre Kararı Başvuru No: 12433/86, K.T:15/6/1992 Prg. 49-50(Erişim Tarihi 11.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>; Artico/İtalya Kararı Başvuru No: 6694/74, K.T:13/5/1980 Prg. 33, (Erişim Tarihi 11.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>.

mıştır. Çünkü adil bir yargılamada haklardan vazgeçme oldukça önemli bir durum olup kesinlikle kayıt altına alınmalıdır.⁷²

Hakkında disiplin yaptırımını uygulanan hâkim veya savcılarının başvurularında AİHM, özellikle ilgilinin savunmasını hazırlaması için yeterli süre ve olanağın verilip verilmediğini incelemektedir. Örnek bir davada AİHM, öncelikle hukuki dinlenilme ve kişinin hazır bulunma hakkına riayet edilip edilmemesini değerlendirmiştir. Öyle ki başvuranın savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylığa sahip olamadığı, gizli olarak nitelendirilen dosyanın kendisinden gizlendiği, Kurul'un hangi suçlama, delil ya da ifadelere dayanarak meslekten ihraç kararı verdiği ile ilgili başvuranın bilgilendirilmediği, gerekçeli kararın başvuruna tebliğ edilmediği, nihayet delillerin toplanması aşamasında başvuran lehine olan tanıklıkların dikkate alınması konusunda şüphelerin olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak AİHM, Sözleşme m.6 kapsamındaki bu iddiaları Sözleşme m.13 kapsamında değerlendirerek hak ihlali kararı vermiştir.⁷³

III. HAKİM VE SAVCI DİSİPLİN SORUŞTIRMALARINDA SAVUNMA HAKKI

A. Etkin Savunma Hakkı ile İlgili Hükümler

Hâkim ve savcılar hakkında yapılan soruşturma süreci ile ilgili hukuki dinlenilme hakkı Anayasa m. 36 ve m. 129 hükümleri uyarınca 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlemeler yer almaktadır. 2802 sayılı HSK m.71'de "Hâkim ve savcılar hakkında, savunmaları alınmadan disiplin cezası verilemez" düzenlemesinde hâkim ve savcılarının savunma hakları belirtilmiştir. Bunun yanında hakkında soruşturma açılan hâkim veya savcının savunma yapabilmesi için soruşturma evraklarının isteği üzerine kendisine tebliğ edilmesi ve savunma için makul bir sürenin, temel haklarını kullanabilmesi olanağının tanınması ve yasal güvencelerin verilmesi gerekmektedir.⁷⁴ 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m.84'te ise

⁷² AİHM Colozza/İtalya Kararı, Başvuru No: 9024/80, K.T:12/02/1985, (Erişim Tarihi 11.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>.

⁷³ AİHM Özpinar/Türkiye Kararı, Başvuru No: 20999/04, K.T:19/10/2010, (Erişim Tarihi 10.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>.

⁷⁴ 2802 sayılı Kanun m.71: *Hâkim ve savcılar hakkında, savunmaları alınmadan disiplin cezası verilemez. Soruşturmayı yapanın veya Hakimler ve Savcılar Yüksek*

hâkim veya savcının soruşturma kapsamında yapacağı savunma ile ilgili süreç belirtilmiştir. Ayrıca savunma hakkının kullanılma esasları HSK'nın 30/04/2014 tarihli "Hâkim ve savcılar hakkındaki araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri" konulu 2 No'lu Genelgesinin 6. bendinde açıkça düzenlenmiştir.⁷⁵

12.07.2017 tarihli Resmî Gazete 'de yayımlanan "Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği" nde Anayasa ve 2802 sayılı Kanun'daki savunma hakkına ilişkin temel esaslara yer verilmiştir. Ayrıca "İnceleme ve soruşturma" kenar başlıklı Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği m.40'da hâkim veya savcılar hakkında yapılacak soruşturmanın usul ve esasları belirtilmiştir.⁷⁶ Bu

---

Kurulunun üç günden az olmamak üzere, verdiği süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan ilgili, savunma hakkından vaz geçmiş sayılır.

⁷⁵ 2802 sayılı Kanun m.84: *Hâkim ve savcılarının savunmaları, soruşturmayı yapan görevlilerin üç günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirttiği bir tarihte alınır. Süresi içinde veya belirtilen tarihte savunmasını yapmayan bu hakkından vazgeçmiş sayılır"; HSK 30/04/2014 tarihli "Hakim ve savcılar hakkındaki araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri" konulu 2 No'lu Genelge: "6-Hakkında soruşturma izni verilen hâkim, savcı veya diğer ilgilinin savunmasını eksiksiz yapabilmesi ve savunma hakkının kısıtlanmaması için soruşturma izin kararında yer alan kendisi ile ilgili iddiaların yazılı olarak aynen bildirilmesi, savunmada gösterilen tanıkların dinlenmesi ve ileri sürülen delillerin toplanması.*

⁷⁶ Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği m.40: *(1) İnceleme ve soruşturma aşağıdaki esaslara göre yapılır; a) İnceleme ve soruşturma, iddia ve savunma çerçevesinde gerekli görülen leh ve aleyhteki bütün deliller toplanarak sonuçlandırılır. İnceleme ve soruşturma raporu imkânlar ölçüsünde mahallinde yazılır. b) İnceleme ve soruşturmalar sırasında mesailerine engel olmamak için üst seviye kamu görevlileri tefahhus yöntemiyle dinlenilebilirler. Bilahare bu görüşme tefahhus tutanağına bağlanır. Şayet bu kişilerin anlatımları inceleme ve soruşturma mevzusu hakkında esaslı bir delil niteliğinde bulunur ve ilgili yeminli ifade vermekten kaçınır ise beyanını yazılı olarak verilmesi istenir. c) İddia konusunu aydınlayabilecek ve yeterli kanaat oluşmasını sağlayacak her türlü evrak ve belge tetkik olunur, gerekli olanların asılları veya onaylı örnekleri ve inceleme tutanakları rapora eklenir, taraflarca gösterilen veya bilgisi olabileceği değerlendirilen yeterli sayıda tanık dinlenir. ç) İnceleme ve soruşturma işlemleri sırasında el konulan eşya mahal Cumhuriyet başsavcılığı emanet memurluğunda muhafaza altına aldırılabilir. d) İhbar edeni veya şikâyetçileri birden ziyade olsa da konu ve delil bakımından irtibat bulunan hâllerde, bu konular tek madde hâlinde incelenir; konu veya şahısta birlik olduğu durumlarda inceleme ve soruşturma müfettiş tarafından birleştirilir. e) Denetim, araştırma, inceleme veya soruşturma sırasında, kıdemli hâkim veya savcı tarafından da muhakkik sıfatıyla araştırma, inceleme veya soruşturma yapılmakta olduğu öğrenildiğinde, bu evrak tetkik edilerek gerektiğinde örneği alınabilir. Söz konusu evrakin denetim, araştırma, inceleme veya soruşturma ile görevlendirilen müfettiş tarafından yürütülmesinin evrak kapsamı veya irtibat gibi*

düzenlemeye göre; iddia ve savunma kapsamında tüm deliller değerlendirilerek inceleme ve soruşturma tamamlanır. Soruşturma oluru alınan veya soruşturma oluruna bağlanan durumlarda delillere göre gerektiğinde ilgililerin savunmaları alınabilir ve bu savunma yedi günden az olmamak şartıyla yazılı olarak istenir, hâkim veya savcının talebi üzerine savunması bizzat müfettiş tarafından sözlü olarak alınarak tutanak tutulur. Eğer ilgili şahıs süresinde savunmasını yapmazsa bu hakkından vazgeçmiş sayılacağı kendisine bildirilir. Ayrıca ilgili şahsın yazılı talebi üzerine savunma süresi makul oranda uzatılabilir. Hâkim veya savcının soruşturma kapsamında yazılı veya sözlü savunma alındığı esnada kendisine isnat edilen eylemler ve durumlar yer, zaman ve oluş biçimleri açık bir şekilde bildirilir. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda belirtilen şüpheliye tanınan haklar, disiplin cezasını gerektiren soruşturmalar dışında hâkim veya savcılarının görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında işlenen suçlara dair savunmaları sırasında kendilerine bildirilir.

2802 sayılı Kanun m. 71 ve m. 84 hükümlerinde savunma için belirlenen alt süre olan 3 gün yerine Yönetmelik'te lehe olarak 7 günlük süre hüküm altına alınmıştır. Ancak Hakimler ve Savcılar Kanunu'nda öngörülen asgari savunma yapma süresi DMK'ya göre oldukça düşüktür. Öyle ki hâkim veya savcıya hakkında yürütülen soruşturma için

nedenlerle daha yararlı olacağı düşünülmesi halinde evrak ilgisinden alınarak bu durum Genel Sekreterlik aracılığı ile Birinci Daireye iletilmek üzere Başkanlığa bildirilir. f) Soruşturma oluruna bağlanmış olarak intikal eden veya soruşturma oluru alınan hâllerde delil durumuna göre gerektiğinde ilgililerin savunmalarına başvurulur. Savunma yedi günden az olmamak üzere verilen süre içinde yazılı olarak istenir, ilgilinin talebi hâlinde savunması bizzat müfettiş tarafından sözlü olarak alınarak tutanağa geçirilir. Süresi içinde savunmasını yapmadığı takdirde bu hakkından vazgeçmiş sayılacağı hususu da ayrıca bildirilir, ilgilinin yazılı talebi ile savunma süresi makul ölçüde uzatılabilir. g) Savunma talebine ilişkin yazılı veya sözlü savunma alınması sırasında, ilgiliye, isnat edilen fiiller ile soruşturma konuları ayrı ayrı ve açık olarak, yer, zaman ve oluş biçimi gibi hususları içerecek şekilde bildirilir. Sadece disiplin cezasını gerektiren soruşturmalar hariç olmak üzere görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında işlenen suçlara ilişkin savunmalarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda şüpheliye tanınan haklar hatırlatılır. ğ) Kişisel suç iddialarında, olay yetkili adlı mercie intikal ettirilir ve gerekirse disiplin yönünden inceleme veya soruşturma yürütülmesiyle ilgili, 38 inci maddede belirtilen işlemlerden uygun bulunanı yerine getirilir. h) Grup denetimi veya soruşturması sırasında Başkanlıktan gönderilen araştırma, inceleme ve soruşturma evraki, müfettiş ismi belirtilerek gönderilmemişse grup başkanı tarafından kendisi ve gruptaki müfettişler arasında hakkaniyet ilkesine göre dağıtılır.

verilen savunma süresinin adil yargılanma ilkesine göre daha fazla olması gerekmektedir. Bu sürenin yasa ile belirlenmesi, yargılama sürecini yöneten müfettiş ya da hâkimin takdirine bırakılmaması, soruşturmaya konu olan olayın ağırlığına göre savunma sürelerinin belirlenmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır.⁷⁷

Hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim ve savcıların yargılanma sürecinde aydınlatma yükümlülüğüne uyulması ve yasak sorgu ve ifade yöntemlerinden kaçınılması esaslarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Aydınlatma yükümlülüğü, disiplin soruşturması sürecinde hakkında soruşturma yürütülen hâkim veya savcının yapacağı savunmaya dayanak olması için soruşturma ile ilgili olay ve bu olayla ilgili delil, bilgi ve belgelerle ilgili bilgilendirilmesi anlamına gelmektedir. Bu kapsamda hâkim veya savcıya itham edilen suç veya olay hakkında bilgi verilmesi, somut delillerin toplanması, ilgilinin avukat ile temsil edilmesi, susma hakkının bildirilmesi, ifade ve sorgu işlemlerinde teknik olanaklardan yararlanılması gibi uygulamalar yer almaktadır. Bu bağlamda disiplin soruşturmalarının başlanmasıyla birlikte ithamın ilgiliye bildirilmesi zorunlu bir yükümlülüktür. Disiplin soruşturmalarının savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılması açısından aydınlatma yükümlülüğü, hakkında soruşturma başlatılan hâkim veya savcı için oldukça önemlidir. Dosya kapsamı hakkında bilgilendirilen hâkim veya savcı, savunma hakkına dayanarak delillerin toplanmasını ve incelenmesini, tanıkların dinlenilmesini isteyebilir. Ancak uygulamada bazı dosyalara gizlilik kararı ile erişim mümkün olmamakla birlikte bu durumda hâkim veya savcı savunma hakkı tam anlamıyla kullanamamaktadır. Böylesi durum adil yargılama hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Nitekim etkin savunma hakkının kullanılması, dolayısıyla adil yargılamanın gerçekleşmesi için soruşturmaya neden olan konu ve ihlal edilen hükümler gerekçeli olarak ilgili şahsa bildirilmelidir. 2802 sayılı Kanun m. 71 ve m.84 hükümleri uyarınca muhakkik ve daire aşamalarında yalnızca usulen yazılı savunma alındığında savunma hakkı ihlal edilmiş olur.⁷⁸

⁷⁷ Bahattin Aras. "Uluslararası Belge ve Raporlar Işığında Yargı Mensuplarının Disiplin Soruşturmalarında Hukuki Dinlenme ve Savunma Hakkı", *YÜHFD*, 18/2 (2021):1499-1524.

⁷⁸ Gül Üstün Fiş. "Disiplin Soruşturmalarında Hukuka Aykırı Deliller", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24/1 (2018):22-23. Candan Veysel Canoğlu. "Disiplin Soruşturmasında Delil ve İspat", *TBB Dergisi*, 138 (2018): 246.

Konu ile ilgili Danıştay 12.Daire tarafından verilen kararda; hakkında disiplin soruşturması açılan hâkim veya savcının savunma hakkını kullanabilmesi için; disiplin suçunu oluşturan eylemin açık bir şekilde belirlenmesi, bu eylem nedeniyle hangi disiplin kurallarının ihlal edildiğinin belirlenmesi, disiplin soruşturmasıyla ilgili tüm hukuki delillerin toplanması ve soruşturmanın tamamlanması gerektiği belirtilmiştir. Aksi durumda hukuka ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olacaktır.⁷⁹

Hâkim ve savcıların disiplin soruşturmalarında sahip oldukları savunma hakkı ve bu hakka dair Anayasa ve 2802 sayılı Kanun'da hüküm altına alınan temel esaslar 12.07.2017 tarihli Resmî Gazete 'de yayımlanan Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nde açıkça belirtilmiştir. Özellikle Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği m.40'da disiplin soruşturması yapılan hakim veya savcılar hakkında Teftiş Kurulu tarafından aydınlatma yükümlülüğü çerçevesinde yapılacak araştırma, inceleme ve soruşturma ile ilgili esaslar hüküm altına alınmıştır.⁸⁰ Bu bağlamda hakkında disiplin

⁷⁹ Danıştay 12. Daire, 2008/7024 Esas, 2011/1314 Karar ve 23.3.2011 tarihli kararı: *"Disiplin cezasıyla cezalandırılması için hakkında soruşturma açılan kamu görevlisinin savunması alınırken disiplin suçunu oluşturan eylemi açık bir şekilde belirlenmeli, disiplin suçu oluşturan eyleminin hangi disiplin kurallarını ihlal ettiği ortaya konulmalıdır. Bunun için de disiplin soruşturmasıyla ilgili tüm hukuki delillerin toplanması ve soruşturmanın tamamlanması gerekmektedir. Aksi durumda hangi disiplin suçunu ne zaman ve ne şekilde işlediği tam olarak ortaya konulamayan ilginin Anayasa ile güvence altına alınan savunma hakkının kısıtlanacağı açıktır".*

⁸⁰ Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği m.40: (1) *İnceleme ve soruşturma aşağıdaki esaslara göre yapılır; a) İnceleme ve soruşturma, iddia ve savunma çerçevesinde gerekli görülen leh ve aleyhteki bütün deliller toplanarak sonuçlandırılır. İnceleme ve soruşturma raporu imkânlar ölçüsünde mahallinde yazılır. b) İnceleme ve soruşturmalar sırasında mesailerine engel olmamak için üst seviye kamu görevlileri tefahhus yöntemiyle dinlenilebilirler. Bilahare bu görüşme tefahhus tutanağına bağlanır. Şayet bu kişilerin anlatımları inceleme ve soruşturma mevzuu hakkında esaslı bir delil niteliğinde bulunur ve ilgili yeminli ifade vermekten kaçınır ise beyanını yazılı olarak verilmesi istenir. c) İddia konusunu aydınlatabilecek ve yeterli kanaat oluşmasını sağlayacak her türlü evrak ve belge tetkik olunur, gerekli olanların asılları veya onaylı örnekleri ve inceleme tutanakları rapora eklenir, taraflarca gösterilen veya bilgisi olabileceği değerlendirilen yeterli sayıda tanık dinlenir. ç) İnceleme ve soruşturma işlemleri sırasında el konulan eşya mahal Cumhuriyet başsavcılığı emanet memurluğunda muhafaza altına alınabilir. d) İhbar edeni veya şikâyetçileri birden ziyade olsa da konu ve delil bakımından irtibat bulunan hâllerde, bu konular tek madde hâlinde incelenir, konu veya şahısta birlik olduğu durumlarda inceleme ve soruşturma müfettiş tarafından birleştirilir. e) De-*

soruşturması yürütülen hakim veya savcıya aydınlatma yükümlülüğü çerçevesinde savunma hakkını kullanması için yapılan yazılı tebliğde kendisine isnat edilen disiplin suçu kapsamında değerlendirilen eylem ve eylemin gerçekleştiği zaman ve yer hakkında tüm ayrıntılar belirtilmelidir. Ayrıca araştırmayı yapan müfettiş veya muhakkikin deliller toplanmadan ilgili şahıstan savunma istemesi hak ihlali olarak değerlendirilir.⁸¹

Disiplin yargılamalarında hakkında disiplin soruşturması açılan hâkim veya savcının savunması alınırken hukuk kurallarına riayet edilmeli ve savunma alınırken yasak sorgu ve ifade yöntemlerinden kaçınılmasına özellikle dikkat edilmelidir. İfade alma ve sorguda yasaklanan usullerin belirtildiği 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 148'deki düzenlemeler disiplin yargılamalarında da geçerlidir. Buna göre disiplin yargılamalarında hakkında soruşturma yürütülen hâkim veya savcının savunması alınırken savunmayı alan müfettiş, muhakkik veya Kurul üyesinin hukuka aykırı vaatlerde veya aldatıcı

netim, araştırma, inceleme veya soruşturma sırasında, kıdemli hâkim veya savcı tarafından da muhakkik sıfatıyla araştırma, inceleme veya soruşturma yapılmakta olduğu öğrenildiğinde, bu evrak tetkik edilerek gerektiğinde örneği alınabilir. Söz konusu evrakın denetim, araştırma, inceleme veya soruşturma ile görevlendirilen müfettiş tarafından yürütülmesinin evrak kapsamı veya irtibat gibi nedenlerle daha yararlı olacağına düşünülmesi halinde evrak ilgisinden alınarak bu durum Genel Sekreterlik aracılığı ile Birinci Daireye iletilmek üzere Başkanlığa bildirilir. f) Soruşturma olurluna bağlanmış olarak intikal eden veya soruşturma oluru alınan hâllerde delil durumuna göre gerektiğinde ilgililerin savunmalarına başvurulur. Savunma yedi günden az olmamak üzere verilen süre içinde yazılı olarak istenir, ilgilinin talebi hâlinde savunması bizzat müfettiş tarafından sözlü olarak alınarak tutanağa geçirilir. Süresi içinde savunmasını yapmadığı takdirde bu hakkından vazgeçmiş sayılacağı hususu da ayrıca bildirilir, ilgilinin yazılı talebi ile savunma süresi makul ölçüde uzatılabilir. g) Savunma talebine ilişkin yazılı veya sözlü savunma alınması sırasında, ilgiliye, isnat edilen fiiller ile soruşturma konuları ayrı ayrı ve açık olarak, yer, zaman ve oluş biçimi gibi hususları içerecek şekilde bildirilir. Sadece disiplin cezasını gerektiren soruşturmalar hariç olmak üzere görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında işlenen suçlara ilişkin savunmalarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda şüpheliye tanınan haklar hatırlatılır. ğ) Kişisel suç iddialarında, olay yetkili adli mercie intikal ettirilir ve gerekirse disiplin yönünden inceleme veya soruşturma yürütülmesiyle ilgili, 38 inci maddede belirtilen işlemlerden uygun bulunanı yerine getirilir. h) Grup denetimi veya soruşturması sırasında Başkanlıktan gönderilen araştırma, inceleme ve soruşturma evrakı, müfettiş ismi belirtilerek gönderilmemişse grup başkanı tarafından kendisi ve gruptaki müfettişler arasında hakkaniyet ilkesine göre dağıtılır.

⁸¹ Fiş, Hukuka Aykırı Deliller, 23.

beyanlarda bulunulması, cebir ve tehdit içeren kötü davranışlar sergilemesi, ifadesini aldığı şahsa ilaç vermesi gibi tamamen hukuka aykırı eylemler olup adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.⁸²

1. Etkin Savunma Hakkı ve Çelişmeli Yargılanma İlkesi İlişkisi

Çelişmeli yargılama ilkesi adil yargılanma hakkının temel unsurlarından olup taraflara dava hakkında bilgi edinme hakkının tanınmasını ve bu sayede yargılamanın tamamında tarafların aktif katılımını gerektirmektedir. Aksi durumda yargılama sürecinde tarafların bilgilendirilmemesi, dinlenilmemesi, delilleri değerlendirmesine izin verilmemesi adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmektedir.⁸³ Çelişmeli yargılama ilkesinin ihlali aynı zamanda savunma hakkını ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Çelişmeli yargılama ilkesinin ihlaline yönelik bir başvuruda AİHM, başvuruların birliktelik raporunun hazırlanma sürecine katılmadığı ve başvurulara delillerle ilgili görüş bildirmelerine imkân verilmediği gerekçesiyle çelişmeli yargılanma hakkının ihlal edildiği kararını vermiştir.⁸⁴ Bu konuda AİHM kararlarında çelişmeli yargılama ilkesi ile silahların eşitliği ilkesi birlikte değerlendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi tarafından da hakkın da soruşturma yürütülen şahsa gizli ibareli de olsa dosya içeriği hakkında bilgi verilmemesi ve incelenmemesi silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlali olarak kabul edilmiştir.⁸⁵

⁸² Fiş, *Hukuka Aykırı Deliller*, 23; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m.148: (1) Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz. (2) Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez. (3) Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez. (4) Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz. (5) Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir.

⁸³ Şen, *Disiplin Soruşturması Esasları*, 36; İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı*, 243

⁸⁴ AİHM Yvon/Fransa Kararı, Başvuru No: 44962/98, K.T: 24/04/2003, Prg.31-32, (Erişim Tarihi 11.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>.

⁸⁵ AYM Bünyamin Uçar Kararı, Başvuru No: 2017/32004, K.T: 03/06/2020, Prg.43-45, (Erişim Tarihi 12.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>.

Çelişmeli yargılama AİHS m.6'da kişiye tanınmış bir güvence olarak düzenlenmiştir. AİHM tarafından ceza yargılamalarında çelişmeli yargılama için belirlenen prensipler disiplin yargılamaları için de geçerli kabul edilmektedir. Çelişmeli yargılama çerçevesinde disiplin yargılamalarında dosyada bulunan mütalaa, delil ve görüşler hakkında soruşturma yürütülen şahsa bilgilendirme yapılmalıdır, hatta bu bilgi ve belgeler hakkında yorum yapma imkânı tanınmalıdır. Bu çerçevede ilgili şahıs dosyadaki belgelerin orijinalliğini tespit etmek için uzman yardımı alabilmeli, tanıkları sorgulayabilmeli ve delil ve raporlara karşı beyanda bulunabilmelidir. Konu ile ilgili örnek bir davada AİHM, ilk derece mahkemesinin federal mahkemeye gönderdiği kendi görüşünü içeren belgenin tarafların görüşüne sunulmadığı gerekçeyle silahların eşitliği ilkesi açısından ihlal olmadığı, ancak çelişmeli yargılama ilkesi açısından ihlal bulunduğu kararını vermiştir.⁸⁶ Benzer şekilde AİHM İncal/Türkiye kararında, kural olarak tarafların, hâkime sunulan tüm kanıt ve görüşleri öğrenmek ve bunları tartışmak olanağına sahip bulunmaları gerektiği, çelişmeli bir yargının varlığından söz edebilmek için ilgili şahsa yargılama tamamlanmadan önce yanıtlama hakkının verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu olayda AİHM, yerel mahkemenin mahkûmiyet kararının onanmasını isteyen Başsavcılık tebliğnamesine karşı sanığa savunmasını yapma hakkı verilmediği için AİHS m.6/1 ile güvence altına alınan ve adil yargılamanın temel öğelerinden olan çelişmeli yargı ilkesine aykırı hareket edildiği belirtilmiştir. AİHM'ne göre, hakkında karar verilecek kişiye suçlamaların dayanağı olan tüm bilgi ve belgelerin, tam ve zamanında verilmesi AİHS'nin 6. maddenin gereklerinden birisidir. İlgilinin suçlandığı olaya ilişkin savunma hazırlayabilmesi için, gerekli olan bilgi ve belgelerin hiç verilmemesi, tam olarak verilmemesi ya da yanlış bilgi verilmesi gibi sebeplerle savunmanın istenildiği gibi hazırlanamaması, adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmektedir.⁸⁷

⁸⁶ AİHM Niderost-Huber/İsviçre Kararı, Başvuru No: 18990/91, 18/02/1997, Prg-21-24, (Erişim Tarihi 12.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>.

⁸⁷ AİHM McGinley ve Egan/Birleşik Krallık Kararı, Başvuru No: 21825/93-23414/94, K.T: 09/06/1998, Prg.85, (Erişim Tarihi 12.09.2024), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2>.

2. Dosyaya Erişim Hakkının Savunmada Etkinliği

Hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim ve savcılarının etkin bir savunma yapabilmeleri için disiplin dosyasının içeriğine erişimlerinin olması gerekmektedir. 2802 sayılı Kanun m. 71’de hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim veya savcının savunması alınmadan ceza verilemeyeceği, soruşturmayı yürüten müfettiş, muhakkik veya HSK üyesi tarafından üç günden az olmamak şartıyla verilen sürede veya belirtilen bir tarihte savunmasını vermeyen hâkim veya savcının savunma hakkından vazgeçmiş kabul edileceği düzenlenmiştir. HSK’nın “*Hâkim ve savcılar hakkındaki araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri*” konulu 2 No’lu Genelgesinde hakkında disiplin soruşturmasına izin verilen hâkim veya savcının etkin bir savunma yapabilmesi için kendisine soruşturma konusu eylem ile ilgili ayrıntılı bilginin yazılı olarak tebliğ edilmesi, tanıkların dinlenmesi ve delillerin toplanması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Hakimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği m.40/g’ye göre hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim veya savcıya sözlü veya yazılı savunması alınırken soruşturmaya konu olan eylem ve durumlar hakkında yer, zaman ve oluş biçimleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Ancak bu kanunlar ve yönetmeliklerde erişim hakkına yönelik açık düzenlemeler yer almamaktadır. Adil yargılanma hakkı ve savunma hakkı kapsamında hâkim veya savcıya yöneltilen disiplin soruşturmasına konu olan eylem ve eylemin gerçekleşmesi ile ilgili tüm ayrıntıların ilgili şahsa tebliğ edilmesi gerekmektedir. Hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim veya savcının savunmasının istenmesi aşamasında, hakkında soruşturma yürütülen hâkim veya savcı dosya içeriğinin kendisine tebliğ edilmesini talep ettiği takdirde savunma için verilen süre tebliğ işleminden sonra başlamalıdır.

Anayasa Mahkemesi örnek bir davada hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim veya savcının savunma hakkının etkin kullanımı kapsamında dosyaya erişim hakkının kısıtlanmasını yani soruşturma ile ilgili bilgi ve belgelerin kendisiyle paylaşılmamasını ihlal nedeni olarak kabul etmiştir.⁸⁸

⁸⁸ AYM Bünyamin Uçar Kararı, Başvuru No: 2017/32004, K.T: 03/06/2020, Prg.43-45: “...Somut olayda Mahkemece davalı İdarelerden işlemlere esas alınan bilgi ve belgelerin gön-

Benzer şekilde Danıştay konu ile ilgili örnek bir davada, hakkında devlet memurluğundan çıkarılma cezası önerisi bulunan kamu görevlisine savunmaya esas olmak üzere soruşturma raporu ve eklerinden istenen belgelerin bir örneğinin verilmediği ve bu nedenle savunma hakkının hukuka aykırı olarak kısıtlandığı kararını vermiştir.⁸⁹

Uygulamada hâkim ve savcı hakkında yürütülen disiplin soruşturması olduğunu soruşturma izni verilmesi ve bu kapsamda savunmasının istenmesi durumunda öğrenebilmektedir. Bu bağlamda hâkim veya savcının savunma hakkının kullanılabilmesi için, hakkındaki suçlama hakkında bilgilendirilmesi ve dosyadaki delilleri inceleyebilmesine imkân sağlanmalıdır. Zira bu imkanlar verilmeden belirli bir süre zarfında savunma istenmesi savunma hakkının kısıtlanması-na neden olmaktadır.

3. Soruşturma İzni Kararı ile Hâkim ve Savcıların Savunmasının Alınması

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu 2 No'lu Genelge'nin sonuç bölümünün 10. bendinde; "*Araştırma ve inceleme izni verilen hâllerde hâkim ve savcının savunmasının alınmaması, soruşturma izni verilen hâllerde ise ilgilinin savunmasının 2802 sayılı Kanununun 84'üncü maddesi uyarınca alınması*" şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre hâkim ve savcı hakkında yapılan ihbar ve şikâyetten dolayı ancak soruşturma

derilmesinin talep edilmesine karar verilmesi üzerine başvuru hakkında gizli ibareli bilgi ve belgeler İdare tarafından dava dosyasına sunulmuştur. Mahkeme de gizli ibareli olarak sunulan belgeleri esas almak suretiyle davanın reddine karar vermiştir. Dava dosyalarının Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden incelenmesi sonucunda davalı İdare tarafından dava dosyasına sunulan gizli ibareli belgelerin başvurucuya bildirildiğine veya incelettirilme imkânı verildiğine dair herhangi bilgi ya da belgeye rastlanmamıştır. Mahkeme tarafından gizli ibareli bilgi ve belgelerin başka şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğinin korunması veya idarenin soruşturma metodlarının gizli tutulması ya da benzeri haklı görülebilecek hususlar nedeniyle başvurucuya verilmediğini gösterecek hiçbir argümanın ortaya konulmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca anılan belgelerin başvuru incelenmesine açılmayacağına ilişkin herhangi bir karar alınmadığı ve bu belgelerden başvuru haberdar edilmediği tespit edilmiştir. Belirtilen nedenlerle davalı İdareler tarafından sunulan ve mahkeme kararlarında hükme esas alınan gizli ibareli belgelere karşı başvuru-cuya savunma yapma imkânı verilmemesi nedeniyle başvuru silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır...", (Erişim Tarihi 15.09.2024), <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>.

⁸⁹ Danıştay 1. Daire, 2008/721 E., 2008/800 K., 27/06/2008 T. (Erişim Tarihi 15.09.2024), <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/>.

izni verilmesi sonucunda savunma alınabilir. Dolayısıyla hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim ve savcılardan araştırma ve inceleme aşamalarında savunma alınamaz. Diğer bir ifadeyle inceleme ve soruşturma izni kararlarına göre dar kapsamlı bir tahkikatı esas alan araştırma veya inceleme kararı soruşturma kararına dönüşmedikçe ilgilinin savunması alınamaz.

4. Son Savunmanın Alınması ve Sözlü Savunma Hakkı

Hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim veya savcı hakkında soruşturma izni verildikten sonra suç unsuru bulunan eylemlerde kovuşturma yapılması ya da disiplin cezası verilmesi, suç unsuru bulunmayan eylemlerde disiplin cezası verilmesi kararları verilir. Bu durumda Hâkim ve Savcılar Kurulu 2. Dairesi tarafından karar vermeden önce hakkında soruşturma yapılan ilgili hâkim ve savcının son savunması alınır. Hâkim ve savcılar hakkında 2802 sayılı Kanun m.71 gereğince savunmaları alınmadan disiplin cezası verilemez. Bu kapsamda 2. Daire'nin üç günden az olmamak üzere verdiği süre zarfında veya belirtilen tarihte hâkim veya savcının savunma yapması gerekmektedir. Belirtilen süreçte hâkim veya savcı savunma yapmadığı takdirde savunma hakkından feragat ettiği kabul edilir. Ancak belirtilen savunma süresinde savunma hakkında feragat eden hâkim veya savcı bu süre içinde feragat hakkından vazgeçebilir. Aksi takdirde savunma hakkından vazgeçmiş sayılır. Ancak savunma süresi dolmaksızın savunma hakkını kullanmaktan feragat ettiğini bildiren hâkim ya da savcının feragatini geri almak istemesi halinde, bunun geçerli olması gerekmektedir. Savunma yapmayan hâkim veya savcının suçlandığı eylemi gerçekleştirdiği anlamına gelmemekle birlikte, dosyadaki deliller ışığında disiplin cezası verilip verilmeyeceği değerlendirilir, eğer yeterli delil yoksa dosyanın işlemiden kaldırılması kararı verilir. Ancak 2. Daire dosyanın işlemiden kaldırılması kararı veremediği disiplin yargılamalarında 2802 sayılı Kanun m. 71 gereğince hâkim veya savcının yazılı savunmasını talep edebilmektedir. Daha önce müfettiş veya muhakkike tarafından savunmaları alınsa da Daire son bir savunma isteyebilir.⁹⁰

Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından son savunma için 10 günlük süre tanınmaktadır. Daire'de hakkında disiplin yargılaması yapılan hâkim veya savcının sözlü savunma hakkı bulunmamaktadır. An-

---

⁹⁰ Baş, *Disiplin Yönünden Soruşturulmaları*, 302-303.

çak hâkim veya savcı hakkında meslekten çıkarma kararı verilirse 2802 sayılı Kanun m. 73 gereğince ilgili hâkim veya savcı Genel Kurul'da sözlü veya yazılı savunma yapabilir.⁹¹

AİHM, silahların eşitliği ilkesi gereğince hakkında disiplin yargılaması yapılan yargı mensubunun disiplin cezaları bakımından duruşmada hazır bulunma ve hukuki dinlenme hakkı gereğince sözlü olarak tez ve argümanlarını heyet huzurunda dile getirme hakkı bulunduğunu vurgulamakla birlikte Sözleşme'ye taraf olan devletlerin bu yükümlülüğe uyması gerekmektedir.⁹²

B. Uluslararası Raporlarda Hâkim ve Savcı Soruşturmalarında Hukuki Dinlenme ve Savunma Hakkı ile İlgili İlke ve Esaslar

Disiplin ve ceza soruşturmalarında hukuki dinlenme ve savunma hakkı en önemli güvencelerden biri olup hâkim ve savcıların disiplin soruşturmalarında da büyük önem taşımaktadır. Ulusal ve uluslararası belge ve raporlarda hâkim ve savcıların disiplin soruşturmalarında yargılanma esasları, güvenceler ve temel haklar yer almaktadır.

Montreal'de 1983 yılında düzenlenen Birinci Dünya Yargı Bağımsızlığı Konferansı Genel Kurulu'nda Yargı Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Montreal Bildirgesi) oybirliği ile kabul edilmiştir. Bildirge'de özellikle hukukun üstünlüğünün sağlanması ve korunması adına hâkim ve mahkemelerin görevlerinde bağımsız olmaları gerektiği ve adaletin özgürlüğün temel esaslarından olduğu belirtilmiştir. Bu temel unsurlar çerçevesinde Bildirge'de hukuki dinlenme hakkı kapsamında etkin savunma hakkının kullanılması gerektiği vurgulan-

⁹¹ 2802 sayılı Kanun m. 73: *Hakimler ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin kararın tebliğinden itibaren on gün içinde Adalet Bakanı veya ilgililer kararın bir defa daha incelenmesini isteyebilir. Bu halde Kurul, gerekli incelemeyi yaparak kararını verir. Kurulca yeniden incelenerek verilen karara karşı ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde itirazda bulunabilirler. İtiraz; İtirazları İnceleme Kurulunca incelenerek sonuçlandırılır. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Bu kararlar hakkında başka bir idari veya kazai mercie başvurulamaz. Hakkında meslekten çıkarma cezası istenilen hâkim ve savcılar İtirazları İnceleme Kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma hakkına sahiptir”.*

⁹² AİHM Özpinar/Türkiye Kararı, Başvuru No: 20999/04, K.T:19/10/2010, (Erişim Tarihi 12.09.2024), [1153](https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22documentcollectionid2;Şen, Disiplin Soruşturması Esasları, 58.</p></div><div data-bbox=)

mıştır. Bu bağlamda disiplin soruşturmalarında hâkime soruşturma konusuna dair savunma ve görüşlerini sunma olanağı sağlanmıştır.⁹³

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi 1980/124/ sayılı kararında yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ile ilgili alt komisyondan rapor hazırlanması talep edilmiş ve konu ile ilgili L.M. Singhvi görevlendirmiştir. Alt komisyon ve Özel Raportör tarafından hazırlanan bildirge 1989 yılında 1989/32 sayılı kararla kabul edilmiştir. Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile ilgili uluslararası bir belge olan Adaletin Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi Singhvi Deklarasyonu olarak da adlandırılmaktadır. Bildirge’de hakimlerin disiplin soruşturmalarında savunma ve hukuki dinlenilme hakkı özellikle vurgulanmıştır. Disiplin soruşturması sürecince hâkimin güvence altına alınması açısından tarafların tam olarak dinlenilmesi gerektiği ve hakkında soruşturma yürütülen hâkimin temsil edilme, hukuki dinlenilme ve savunma hakkının olduğu Bildirge’de hüküm altına alınmış ve hakkında soruşturma yürütülen hâkimin, temsil edilme hakkına sahip olması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁴

Üye devletlere yönelik 1994 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından düzenlenen “Hakimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolü” hakkında R (94) 12 sayılı Tavsiye Kararı 6. İlkesinde; hakimlerin disiplin cezasını gerektiren suçlardan birini işlenmesi durumunda yapılacak işlemler, alınacak önlemler ve savunma hakkı ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Bu Karar’da özellikle hakimler hakkında açılan davalarda hakimlere savunma hakkının tanınması vurgulanmıştır.⁹⁵

Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi (CCJE) tarafından 2001 yılında hazırlanan “Yargı Bağımsızlığı ve Hakimlerin Azledilememesine İlişkin Standartlar” görüşü Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’ne sunulmuş, 1

⁹³ “Yargı Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi (Montreal Bildirgesi)”, Universal Declaration On The Independence of Justice, (Montreal Declaration), Md. 2.32; (Erişim Tarihi 12.09.2024), <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/02/Montreal-Declaration.pdf>.

⁹⁴ “Draft Universal Declaration on the Independence of Justice “Singhvi Declaration” (Adalet Bağımsızlığı Evrensel Bildirgesi-Singhvi Deklarasyonu-1989) Prg.26/a-28, (Erişim Tarihi 16.09.2024), <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/03/SR-Independence-of-Judges-and-Lawyers-Draft-universal-declaration-independence-justice-Singhvi-Declaration-instruments-1989-eng.pdf>,

⁹⁵ “Hakimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolü Hakkında Üye Devletlere Yönelik R (94) 12 Sayılı Tavsiye Kararı”, (Erişim Tarihi 16.09.2024), <https://www.hsk.gov.tr/Ek-lentiler/Dosyalar/563960a7-228e-407c-9894-d90ebd9419b0.pdf>.

(2001) sayılı bu Görüş'te özellikle disiplin soruşturmalarında savunma haklarını tam olarak teminat altına alan bağımsız bir yargı otoritesinin önemi belirtilmiş, hakimlerin AİHS m.6/1 hükmü uyarınca savunma hakkına yönelik güvencelerden yararlanmaları gerektiği vurgulanmıştır. Aynı zamanda Görüş'te hakkında disiplin soruşturması yürütülen hakimler için soruşturmanın savunma haklarını koruyan bir Kurul veya makam tarafından yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir.

Avrupa Yargı Kurulları Ağı (AYKA/ENCJ) tarafından 2014-2015 yıllarında hazırlanan "Disiplin Prosedürlerine İlişkin Asgari Standartlar ve Hakimlerin Sorumluluğu" Rapor'unda hakimlerin disiplin sorumluluğu ve uygulanan disiplin işlemleri konusunda asgari bir standart geliştirmek amaçlanmış ve yargı mensuplarına uygulanan disiplin işlemleri konusunda AİHS m. 6/1'de belirtilen hükme paralel bir güvenceden faydalandırılması gerektiği belirtilmiştir.⁹⁶

1985 tarihinde BM Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Yedinci Kongresi'nde kabul edilen, 40/32 sayılı ve 40/146 sayılı kararlarla BM Genel Kurulu'nda tarafından tasdik edilen "Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri" isimli uluslararası belgede hâkim ve savcıların disiplin soruşturmalarında hukuki dinlenilme ve savunma hakkı özellikle vurgulanmıştır. Belge'de 20 temel ilke yer almakla birlikte hakimlerin disiplin soruşturmaları ve cezaları ile ilgili 15. Ve 20. Maddeler arasındaki maddelerde düzenlenmiştir. Özellikle Belge'de m.17'de hakimler hakkında yapılan suç ihbarı veya şikâyet üzerine yapılan soruşturmada adil yargılanma hakkının gözetilmesi gerektiği belirtilmektedir. Özellikle yargı bağımsızlığı ve hakimlik teminatı gereğince da bir gereği olarak hâkim ve savcılar hakkındaki disiplin soruşturmalarında savunma hakkına riayet edilmesi Belge'deki ilkelerde vurgulanmıştır.⁹⁷

Hâkim ve savcıların disiplin soruşturmalarına yönelik düzenlenen bir diğer uluslararası belge olan "Hakimlerin Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı" 1998 yılında Avrupa Konseyi, Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) ve Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE) ile

⁹⁶ "Disiplin Prosedürlerine İlişkin Asgari Standartlar ve Hâkimlerin Sorumluluğu Konulu Rapor", (Erişim Tarihi 16.09.2024),<http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/ed311a9d-4ff3-408e-8399-3ff987def9da.pdf>.

⁹⁷ "Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, (Erişim Tarihi 16.09.2024), <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc-1446b51d1a5d.pdf>.

birlikte gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde hazırlanmıştır. Belge’de hakimlere yönelik 7 temel ilke bulunmakla birlikte özellikle 5. ilke hakimlerin cezai, hukuki ve disiplin sorumluluğu ile ilgili ilişkin normlar yer almıştır. Bu normlara göre bir hâkimin kanunlarda belirtilen görevlerini ihmal edip sorumluluklarını yerine getirmediği takdirde en az yarısı seçilmiş hakimlerden oluşan bir Kurul tarafından yargılanır. Kurul tarafından hakkında soruşturma yürütülen hâkime temsil hakkı tanınmalı, ilgili tanıklar dinlenmeli ve teklifi, iddiası ve savunması alınmalıdır. Soruşturma sonucunda uygun görülen cezai yaptırımların orantılılık ilkesine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Bu bağlamda hakkında disiplin soruşturması açılan hâkimin adil yargılanma hakkı çerçevesinde temsil ve dinlenme hakkının kullanılmasını vurgulanmıştır.⁹⁸

Ayrıca Avrupa Komisyonu tarafından 2018 yılında hazırlanan Türkiye Raporu’nda hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim ve savcılarının bu süre zarfında özellikle savunma hakkı, adil yargılanma hakkı, itiraz hakkı, masumiyet karinesi, ceza sorumluluğunun şahsiliği, hukuki kesinlik ve usuli haklar gibi alanlarda hukuki düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁹⁹

C. Hukuki Dinlenme ve Savunma Hakkı Kullanılmadan Verilen İhraç Kararları

1. OHAL Dönemi

Hakimler ve Savcılar Kurulu disiplin soruşturmalarında, 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile yürürlüğe giren disiplin soruşturmaları ile ilgili Kanun ve yönetmelikler çerçevesinde hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim ve savcılarının hukuki dinlenme ve savunma hakkına riayet ederek işlem yapmaktaydı. Ancak 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişimi sonrasında olağanüstü hâl ilan edilmiş, sonrasında OHAL kararnameleri ile disiplin soruşturmalarında savunma hakkına riayet edilmeden darbe girişimi ile ilişkili olduğu gerekçesiyle pek çok hâkim ve savcı meslekten ihraç

⁹⁸ “Hakimlerin Statüsüne İlişkin Avrupa Şartı”, md.5.1, (Erişim Tarihi 20.09.2024), <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/6b93439f-7312-4e49-a52d-7e0e2790845a.pdf>.

⁹⁹ “Avrupa Komisyonu 2018 Türkiye Raporu, s.30, (Erişim Tarihi 20.09.2024), https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyonusulkeraporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf.

edilmiştir.¹⁰⁰ 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu m.4 hükmü gereğince Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırılan 22.7.2016 tarihli “667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname” Resmî Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁰¹ 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname m.3/1’de “*Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunca; Yargıtay daire başkanı ve üyeleri hakkında Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunca; Danıştay daire başkanı ve üyeleri hakkında Danıştay Başkanlık Kurulunca; hakim ve savcılar hakkında Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulunca ve Sayıştay meslek mensupları hakkında Sayıştay Başkanının başkanlığında, başkan yardımcıları ile Sayıştay Başkanı tarafından belirlenecek bir daire başkanı ve bir üyeden oluşan komisyonca meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilir*” şeklinde hüküm altına alınmıştır.¹⁰² 29.10.2016 tarih ve 29872 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımla-

¹⁰⁰ Anayasanın 120. maddesi ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu çerçevesinde 15.7.2016 günü başlatılan darbe girişimi üzerine; kamu düzeni ve güvenliği açısından; Milli Güvenlik Kurulu'nun Hükûmete olağanüstü hâl ilan edilmesi yönündeki 20.7.2016 tarihli ve 498 sayılı tavsiye kararı üzerine, toplanan Bakanlar Kurulu'nca ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş, bu karar TBMM'de onaylanarak 21.7.2016 tarihli ve 29777 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁰¹ 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu m.4: *Kanun hükmünde kararname: Madde 4 – Olağanüstü hâl süresince, Cumhurbaşkanı olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda Anayasanın 91 inci maddesindeki kısıtlamalara ve usule bağlı olmaksızın, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler Resmî Gazete 'de yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; 23.7.2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete.*

¹⁰² 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname m.3: *Yargı mensupları ile bu meslekten sayılanlara ilişkin tedbirler Madde 3 – (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunca; Yargıtay daire başkanı ve üyeleri hakkında Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunca; Danıştay daire başkanı ve üyeleri hakkında Danıştay Başkanlık Kurulunca; hâkim ve savcılar hakkında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulunca ve Sayıştay meslek mensupları hakkında Sayıştay Başkanının başkanlığında, başkan*

nan “6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun (OHAL KHK)” ile bu Kanun Hükmünde Kararname, kanun olarak kabul edilmiştir.

2. OHAL Döneminde Disiplin Cezaları

29 Ekim 2016’da yürürlüğe giren OHAL KHK’sı ile hâkim ve savcılarının meslekten çıkarılmasına ilişkin karar verme yetkisi HSK’nın ilgili dairesinden alınmış HSK Genel Kurulu’na verilmiştir. Anayasa’daki hâkim savcı teminatı ve azil yasağı ile 2802 sayılı Kanun’da öngörülen teminatlar askıya alınarak OHAL KHK’sı ile belirlenen disiplin suçunu işleyen hâkim ve savcılar 667 sayılı KHK m.3’te savunma hakkını kısıtlayan bir içerik bulunmamasına rağmen savunma alınmadan meslekten ihraç edilmiştir. OHAL döneminde Anayasa ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu hükümlerine riayet edilmediği ve disiplin soruşturmalarında adil yargılamanın gerçekleşmediği yönünde eleştiriler olmuştur. Bu eleştirilere yanıt olarak HSK, yargı mensupları ile ilgili söz konusu kararların olağan dönemde uygulanan 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu ve 6087 sayılı Hakimler ve Savcılar Kurulu Kanunu gibi mevzuat hükümlerine göre alınmadığı, bu kararların Anayasa m. 120 ve m.121 hükümleri ile “2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile yürürlüğe giren 667 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi” hükümlerine göre alındığı belirtilmiştir. Ayrıca ihraç kararlarının bir disiplin cezası olmadığı “göreve son verme” eylemi olduğu, bu durumun adil yargılanma hakkının gereklerine uygun olduğu, ihraç edilen hâkim ve savcılarının ihraç kararlarına yönelik yeniden inceleme taleplerinde savunma haklarını kullandıkları belirtilmiştir.

Meslekten ihraç edilme ile ilgili 667 sayılı KHK m. 3’teki hükümle HSK Genel Kurulu yetkilendirilmiş olup Kurul tarafından pek çok yargı

---

yardımcıları ile Sayıştay Başkanı tarafından belirlenecek bir daire başkanı ve bir üyeden oluşan komisyonca meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilir. Görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları ve hususi damgalı pasaportları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilir. (2) Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte adli ve idari yargı hâkim ve savcı adayı olarak görev yapanlar, adaylıkta geçirdikleri süreye bakılmaksızın Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca mesleğe kabul edilmeleri halinde, hâkimlik ve savcılık mesleğine atanabilirler.

mensubu savunma hakkı kullandırılmadan meslekten ihraç edilmiştir. Bu durum hem ulusal hem de uluslararası düzeyde savunma hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlali olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Adli, idari ve cezai soruşturmalarda savunma hakkı kanun ve yönetmeliklerde, kişiye isnat edilen fiil ile ilgili karar verilmeden önce hakkındaki iddialara ve delillere karşı kendini kurul veya mahkemede savunması anlamına gelmektedir. Anayasa m. 36 ve AİHS m.6'da belirtilen hükümlerde ve 2802 sayılı Kanun'un disiplin ve soruşturma usulünü düzenleyen hükümlerde savunma hakkı düzenlenmiştir. 2802 sayılı Kanun m. 71'deki düzenlemeye göre disiplin soruşturmalarında savunma hakkı kullandırmadan doğrudan meslekten çıkarma kararı verilmesi mümkün değildir. Hatta geçmişe yönelik Danıştay ve Yargıtay karar ve uygulamaları incelendiğinde savunma alınmaması nedeniyle verilen kararlarda temyiz yoluna başvuru savunma olarak nitelendirilmemiştir. Adil yargılanma hakkı çerçevesinde kişiye karardan önce kendini savunma hakkı tanınması Anayasal bir gerekliliktir. Ayrıca 2802 sayılı Kanun m. 73 ve 6087 sayılı Kanun m. 33 hükümleri gereğince yeniden inceleme başvurusu savunma yerine geçemez.¹⁰³ Danıştay'ın idari yargulamalarda savunma hakkının ihlalinden dolayı iptal ettiği kararların aksine HSK tarafından verilen meslekten çıkarma

¹⁰³ 2802 sayılı Kanun m. 73: *Hakimler ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin kararın tebliğinden itibaren on gün içinde Adalet Bakanı veya ilgililer kararın bir defa daha incelenmesini isteyebilir. Bu halde Kurul, gerekli incelemeyi yaparak kararını verir. Kurulca yeniden incelenerek verilen karara karşı ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde itirazda bulunabilirler. İtiraz; İtirazları İnceleme Kurulunca incelenerek sonuçlandırılır. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Bu kararlar hakkında başka bir idari veya kazai mercie başvurulamaz. Hakkında meslekten çıkarma cezası istenilen hâkim ve savcılar İtirazları İnceleme Kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma hakkına sahiptir; 6087 sayılı Kanun m. 33: *Yeniden inceleme, itiraz ve yargı yolu Madde 33 - (1) Genel Kurulun ilk defa aldığı kararlara karşı, Başkan veya ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Genel Kuruldan yeniden inceleme talebinde bulunabilir; yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararlar kesindir. (2) Dairelerin kararlarına karşı, Başkan veya ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, kararı veren daireden yeniden inceleme talebinde bulunabilir. (3) Dairelerin yeniden inceleme talebi üzerine verdiği kararlara karşı, Başkan veya ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Genel Kurula itiraz edebilir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. (4) Disipline ilişkin kararlara karşı şikâyetçilerin de yeniden inceleme ve itiraz hakları vardır. (5) Genel Kurulun veya dairelerin, meslekten çıkarma cezasına ilişkin kesinleşmiş kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulabilir; diğer kararları yargı denetimi dışındadır. Meslekten çıkarma kararlarına karşı açılan iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülür. Bu davalar, acele işlerden sayılır.**

kararlarında savunma hakkı ihlalini dikkate almamaktadır. Ancak Danıştay tarafından 667 sayılı KHK ile meslekten ihraç edilen bir yargı mensubu ile ilgili verdiği kararda savunma hakkı ihlalini görmezden gelerek kararı hukuka uygun olduğu yönünde karar vermiştir.¹⁰⁴ 667 sayılı OHAL KHK m. 3'te sadece meslekten çıkarma kararını verecek mercii belirtilmiş olup bu mercinin kararlarını verirken 2802 ve 6087 sayılı Kanunlardaki usul ve esaslardan bağımsız kararlar verebileceği düzenlenmemiştir.

AİHS m. 6 gereğince hakkında soruşturma yürütülen şahsın bilgi ve belgelere erişim hakkı şahsın etkin bir savunma yapabilmesi açısından savunmasından önce kullanması gereken bir hak olup HSK bu hükmü ihlal ederek dosya içeriğinde tebliğ ettiği belgeleri meslekten çıkarma işleminden sonra göndermiştir. Bu uygulama açıkça AİHS m. 6 hükmünün ihlali anlamına gelmektedir.

Uluslararası hukuk düzeyinde Venedik Komisyonu tarafından hazırlanan "15 Temmuz 2016 Başarısız Darbe Girişimi Sonrasında Çıkarılan 667 ilâ 676 Sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Hakkında Görüş" başlıklı raporda 667 sayılı KHK m. 3 hükmüne dayandırılarak 2016 yılında yaşanan darbe girişimi sonrasındaki OHAL sürecinde Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay üyelerinin ve de ilk derece hakim ve savcılarının usuli hukuka aykırı bir şekilde kendilerine savunma hakkı tanınmadan meslekten ihraç edilmeleri eleştirilmiş, hakim ve savcının meslekten ihraç kararının gerçekliği kanıtlanabilir delillere dayalı ve aynı zamanda kişiye özgü alınması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰⁵

¹⁰⁴ "Danıştay 5. Daire, 2016/58016 E., 2019/4157 K., 17/06/2019 T.," (Erişim Tarihi:10.10.2024), [http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/ BilgiBankasiIstemciWeb/](http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/), Erişim Tarihi: 22.09.2024: "...Hakimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulu tarafından yargı mensuplarının meslekte kalmasının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına ilişkin kararlar tesis edilirken ilgililere haklarındaki tespitler bildirilmek suretiyle karşı beyanda bulunma imkânı tanınmamış ise de AİHS'nin 15. maddesi hükmü uyarınca ulusun varlığını tehdit eden genel bir tehlikeye karşı ivedi şekilde tedbir almak zorunluluğu çerçevesinde durumun gerektirdiği ölçüde kabul edilebilecek nitelikte olan bu hususun, yargılama aşamasında, hakkındaki tespitler bildirilerek ilgililerin bu tespitlere karşı beyanlarının alınması suretiyle giderilmesinin mümkün olduğu değerlendirilmiştir..." şeklinde gerekçe göstermiştir.

¹⁰⁵ "15 Temmuz 2016 Başarısız Darbe Girişimi Sonrasında Çıkarılan 667 ilâ 676 Sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri Hakkında Görüş", (Erişim Tarihi 10.10.2024), <http://www.ankarabarasu.org.tr/siteler/ankarabarasu/tekmakale/2017-3/13.pdf>.

Avrupa Komisyonu 2018 Türkiye Raporu'nda, Türkiye'de yargının işleyişinde büyük bir gerileme gözlemlendiği; 2016 yılında darbe girişimi olayının ardından pek çok hakim ve savcının meslekten ihraç edilmesinin yargı bağımsızlığına zarar verdiği, ancak bu zararın telafisine yönelik herhangi bir yasal güvencenin gerçekleştirilmediği, özellikle disiplin soruşturmalarında hakim ve savcılarının savunma hakları ihlal edilerek meslekten ihraç edilmelerinin usuli hakların da ihlali ve endişe verici bir durum olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bu ihlallerin giderilmesi ve özellikle ceza sorumluluğunun şahsiliği, masumiyet karinesi, hukuki kesinlik, silahların eşitliği savunma hakkı, adil yargılanma hakkı ve etkili itiraz hakkı gibi temel hakların tam anlamıyla uygulanabilmesi ve gözetilmesi hususunda gerekli yargısal düzenleme ve değişikliklerin yapılması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰⁶

SONUÇ

Hâkim ve savcılar hakkında hesap verebilirlik kapsamında yürütülen disiplin soruşturmaları ile ilgili hükümler 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu m.62 ve devamındaki maddelerde düzenlenmiş olup bu soruşturmaların yargı bağımsızlığı ve hakimlik teminatına uygun yapılması hukukun güvenilirliği açısından oldukça önemlidir. Ancak 2802 sayılı Kanun maddelerinde bazı hükümlerin kanunilik ve belirlilik ilkelerine aykırı yorumlandığı ve bu nedenle disiplin soruşturmalarında adil yargılanma ilkesinin ihlal edildiği görülmektedir. Özellikle hâkim ve savcılarının yargısal faaliyetlerinin disiplin soruşturmalarına konu edilmemesi 2802 sayılı Kanun m.97'de hüküm altına alınmasına rağmen uygulamada yargısal faaliyetlerden dolayı disiplin soruşturmalarının açıldığı görülmekte ve bu durum yargı bağımsızlığına ters düşmektedir. Uluslararası hukukta hâkimlerin yargısal faaliyetlerindeki yanlış karar ve uygulamalarından dolayı sorumlu tutulmamaları gerektiği *Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı İlkele-ri'nde*, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin (94) 12 sayılı Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolüne Dair Tavsiye Kararı ve Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nin *Hâkimlerin Mesleki Davranışlarını Düzenleyen İlke ve Kurallar Hakkında (2002) 3 Sayılı Görüşü'nde* özel-

¹⁰⁶ Avrupa Komisyonu 2018 Türkiye Raporu, s.30, (Erişim Tarihi 10.10.2024), https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf,

likle vurgulanmıştır. Öyle ki hâkim ve savcıların yargısal faaliyetlerinin disiplin soruşturmalarına konu edilmemesi ifade özgürlüğünün korunması açısından da oldukça önemlidir.

Yargının bağımsızlığına istinaden adil yargılanma hakkı çerçevesinde disiplin soruşturmalarında hakkında soruşturma yürütülen kamu görevlisi hakkında soruşturma konusu iddialara ilişkin tüm delillerin toplanması ve soruşturmada karar aşamasına gelindikten sonra savunma hakkının kullanılması gerekmektedir. Bunun yanında hakkında disiplin soruşturması açılan hâkim ve savcılar hakkında soruşturma izni verilmeden savunmaları alınmamakla birlikte soruşturma izni verilebilmesi soruşturmaya konu olan iddia hakkında tüm delillerin daha önceden toplanması gerekmekte ve soruşturma izninden sonra da hâkim veya savcının savunmasından sonra da kastettiği delil varsa bu delillerin de toplanması gerekmektedir.

Hakimler ve Savcılar Kurulu, hâkim ve savcılar hakkında yürütülen disiplin soruşturmalarında adil yargılama normlarının uygulanmasına, bağımsız ve tarafsız bir yargılama sürecinin yürütülmesine özellikle dikkat etmek zorundadır. Bu bağlamda hakkında disiplin soruşturması yürütülen hâkim veya savcının hukuki dinlenilme ve savunma hakkına ve bu hakkın gerektirdiği güvencelere uyulması adil bir yargılamanın en önemli gereklerindedir. Ayrıca AIHS m. 6 düzenlemesine göre adil yargılanma hakkının gereği olarak disiplin soruşturmalarında tüm usuli hak ve güvencelerin sağlanması ve bu bağlamda gerektiğinden hukuki dinlenilme ve savunma hakkının korunması temel hak ve özgürlükler arasında yer almaktadır. AIHM karar ve içtihatlarında hakkında disiplin yargılaması sonucunda yaptırım uygulanan hakim ve savcılarının hukuki dinlenilme ve savunma hakkı özellikle değerlendirilmekte ve bu kapsamda hakim veya savcının kendisine isnat edilen iddialar konusunda zamanında ve eksiksiz bilgilendirilme durumu, dosyaya erişim hakkının kısıtlanma durumu, savunmasını hazırlamak için yeterli süre ve imkânının bulunma durumu, çelişmeli bir yargılamanın gerektirdiği tanık dinletme, iddia makamının tanıklarını sorguya çekme, bilirkişi incelemesi talep etme gibi hakların tanınması durumu özellikle değerlendirilmektedir.

YAZAR BEYANI	
Mali Destek/Teşekkür Beyanı:	Bulunmamaktadır.
Yazarların Katkıları	Eserin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, Tekin. Yönetim Önünde Savunma Hakları. Ankara: TODAİE Yayınları, 1983.
- Akyılmaz, Bahtiyar. "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6/2 (2002).
- Aldemir, Hüsnü. "Hakimlerin ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu". Terazi Hukuk Dergisi, 8/78 (2013).
- Aldemir, Hüsnü. Hakimlik ve Savcılık Mesleğinin Temel Esasları, Ankara: Seçkin Kitabevi, 2013.
- Aras, Bahattin. "Uluslararası Belge ve Raporlar Işığında Yargı Mensuplarının Disiplin Soruşturmalarında Hukuki Dinlenilme ve Savunma Hakkı". YÜHFD, 18/2 (2021):1499-1524.
- Ataç, Asiye Selcen. "Türk Ceza Hukukunda Kesin Hükümün Önleme Etkisi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2010.
- Atay, Ender Ethem. İdare Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi, 2016.
- Baş, Eylem. "Hâkimlerin ve Savcıların Disiplin Yönünden Soruşturulmaları ve İşledikleri Suçlar Nedeniyle Yargılanmaları". Ankara Barosu Dergisi, 3 (2016): 265-360.
- Boz, Selman Sacit."Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25/2 (2017): 15-41.
- Canoğlu, Veysel Candan. "Disiplin Soruşturmasında Delil ve İspat", TBB Dergisi, 138 (2018).
- Çebî, Buğdaycı Melike Özge. "İdari Usul ve Dinlenilme Hakkı". Yıldırım Beyazıt Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (2016):1-22.

- Çakmak, Sibel. "Hâkim ve Savcılar Hakkındaki Araştırma, İnceleme ve Soruşturma İşlemleri". *Adalet Dergisi*, 43(2012): 104-138.
- Çiçek, Hayrettin. "Devlet Memurları Hakkında Disiplin Soruşturması: Türkiye Uygulaması", Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Çiftçiöğlü, Cengiz Topel. "2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa Göre Hâkim ve Savcıların Disiplin Soruşturmaları". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13/1(2011): 127-157.
- Demirbaş, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2024.
- Erdoğan, Ziya. "657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na Gore Disiplin Cezaları ve Yargısal Denetimi". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2010.
- Fiş, Gül Üstün. "Disiplin Soruşturmalarında Hukuka Aykırı Deliller". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24/1 (2018):22-23.
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku Cilt I-II*, Bursa: Ekin Yayınları, 2009c
- Gözler, Kemal ve Kaplan, Gürsel. *İdare Hukuku Dersleri*, Bursa: Ekin Yayıncılık, 2017.
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*, Ankara: İmaj Yayıncılık, 2013.
- İnceoğlu, Sibel. *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2013.
- İnceoğlu, Sibel. *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa*. İstanbul: Beta Yayınları, 2013.
- Kaya, Cemil. "Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hâkim Olan Temel İlkeler". *Amme İdaresi Dergisi*, 38/2 (2005): 61-87.
- Kurt, Hayrettin. "İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/1 (2014): 131-178
- Muratoğlu, Tahir. "Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu". *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19/30-31 (2014), 77-147.
- Özen Mustafa. "Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/1 (2010a): 389-417.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2024.

- Öztürk Bahri ve Erdem, Mustafa Ruhan. Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınları, 2024.
- Sancakdar, Oğuz vd. İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Seçkin, Sinan ve Üstün, Gül. "İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gereke İlkesi". Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 21/2 (2015):509-534.
- Şen, Mahmut. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Hâkim ve Savcılara İlişkin Disiplin Soruşturmalarının Esasları". TBB Dergisi, 121(2015): 17-66.
- Tanrıver, Süha. Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 53 (2004).
- Ulusoy, Ali D. İdari Yaptırımlar, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Yaşar, Hasan Nuri. İdare Hukuku Genel Esaslar, İstanbul: Der Yayınları, 2016.
- Yıldız, Abdulkadir. "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun Demokratik Meşruiyeti". Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XVIII /1-2(2014): 127-141
- Zabunoğlu, Yahya Kazım. İdare Hukuku Cilt 1, Ankara: Yetkin Yayınları, 2012.

